

Beginner Translator: A Comparison of an Official Published Translation and a Beginner's Work

Jiří Bek

Bachelor's Thesis
2016

Tomas Bata University in Zlín
Faculty of Humanities

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav moderních jazyků a literatur

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jiří Bek**

Osobní číslo: **H13350**

Studijní program: **B7310 Filologie**

Studijní obor: **Anglický jazyk pro manažerskou praxi**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Překladatel začátečník: Porovnání oficiálního publikovaného překladu s prací začátečníka**

Zásady pro vypracování:

Shromáždění a studium zdrojů z oblasti studia překladu

Překlad části vybraného díla

Obeznamení se s českým publikovaným překladem a jeho následná analýza

Popis podobností, rozdílů a celkové porovnání obou překladů

Vyvození závěrů práce

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Baker, Mona (ed). 2001. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London: Routledge.

Nord, Christiane. 2005. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis. Amsterdam: Rodopi.

Robinson, Douglas. 2003. Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of Translation. London: Routledge.

Thorovský, Martin. 2009. "Lexical Linguistic Interference in Translations of Science-Fiction Literature from English into Czech." Ostrava Journal of English Philology 1: 86-99. <http://dokumenty.osu.cz/ff/kaa/ojoep/ostrava-journal-vol1-2009-full.pdf>.

Vilikovský, Ján. 2002. Překlad jako tvorba. Translated by Emil Charous. Praha: Ivo Železný.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Katarína Nemčoková, Ph.D.

Ústav moderních jazyků a literatur

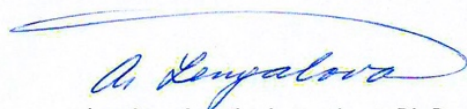
Datum zadání bakalářské práce:

13. listopadu 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2016

Ve Zlíně dne 16. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

děkanka

PhDr. Katarína Nemčoková, Ph.D.

ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

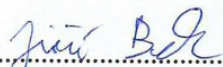
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 5.5. 2016

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je porovnání překladů románu *K-PAX* od autora Gena Brewera. Překlad 1 vytvořil začátečník a překlad 2 je oficiálně publikovaná profesionální práce. Tato práce je rozdělena na dvě části. V praktické části je rozebrána teorie překladu. Popisuje se zde překladatelský postup na několika úrovních jako například lexikální, gramatická, syntaktická a textová. Praktická část se věnuje samotnému porovnávání překladů na čtyřech úrovních, které již byly zmíněny v praktické části. Každá úroveň analýzy obsahuje krátké zhodnocení rozdílů a podobností. Závěrečné porovnání je pak popsáno v závěru práce.

Klíčová slova: překlad, porovnání, překladatel začátečník, profesionální překladatel, analýza překladu, překladatelské postupy a metody.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to compare two translations of a novel *K-PAX* by Gene Brewer. Translation 1 was made by a beginner and translation 2 is an officially published professional work. This thesis is divided into two parts. In theoretical part translation theory is covered. Translation process is discussed on several levels such lexical, grammatical, syntactical and textual. In the practical part of this thesis the translations are compared on four levels that were explored in practical part. Each level of analysis contains short conclusion in which differences and similarities are described. Final resolutions are made in the conclusion.

Keywords: translation, comparison, beginner translator, professional translator, translation analysis, translation strategies and methods.

ACKNOWLEDGEMENTS

I would like to express sincere gratitude to my supervisor PhDr. Katarína Nemčoková. It has been honor to work with her. Without her assistance and dedicated involvement in every step throughout the process, this thesis would have never been accomplished.

CONTENTS

INTRODUCTION	9
I. THEORY	10
1 ABOUT TRANSLATION IN GENERAL	11
1.1 TRANSLATION METHODS	12
1.2 TRANSLATION PROCEDURES.....	13
2 TRANSLATION ON LEXICAL LEVEL.....	15
2.1 TERMINOLOGY.....	15
2.2 PROPER NAMES	15
2.3 IDIOMS	16
2.4 COLLOCATIONS	17
3 TRANSLATION ON GRAMMATICAL LEVEL.....	18
3.1 GENDER	18
3.2 FORMAL AND INFORMAL WAY OF ADDRESSING.....	18
3.3 PASSIVE VOICE.....	18
4 TRANSLATION ON SYNTACTICAL AND TEXTUAL LEVEL.....	20
4.1 COMPLEX AND SIMPLE SENTENCES	20
4.2 COHESION	20
4.3 DISCOURSE	21
II. ANALYSIS.....	23
5 INTRODUCTION.....	24
5.1 ABOUT THE ANALYZED TEXT	24
5.1.1 <i>Synopsis</i>	24
5.2 PROCESS OF TRANSLATING AND ANALYZING.....	25
6 LEXICAL LEVEL	26
6.1 TERMINOLOGY.....	26
6.2 PROPER NAMES	27
6.3 IDIOMS	28
6.4 COLLOCATIONS	29
6.5 PHRASAL VERBS	31
6.6 CONCLUSION OF LEXICAL LEVEL	32
7 GRAMMATICAL LEVEL	33
7.1 GENDER	33
7.2 FORMAL AND INFORMAL ADDRESSING.....	33
7.3 PASSIVE VOICE.....	34
7.4 CONCLUSION OF GRAMMATICAL LEVEL.....	35
8 SYNTACTICAL LEVEL	36
8.1 COMPLEX AND SIMPLE SENTENCES	36
8.2 CONCLUSION OF SYNTACTICAL LEVEL.....	37
9 TEXTUAL LEVEL.....	39
9.1 COHESION	39
9.2 DISCOURSE	41
9.3 CONCLUSION OF THE TEXTUAL LEVEL	42
10 CONCLUSION.....	43
BIBLIOGRAPHY	44
APPENDICES.....	46

INTRODUCTION

In this thesis two translations will be compared in order to see how relatively unexperienced translator will do when his work is put against and analyzed with a professional work.

Theoretical part will discuss the theory of translation. In first chapter the basics concepts of translation are examined. It starts with historical events regarding translation. Then there are presented different views based on Jiří Levý and Dagmar Knittlová on how a professional translation should look like. This part continues with Peter Newmark's differentiation of translation methods and Vinay and Darbelnet's classification of translation strategies which are in some cases supported by examples from analyzed text. In following chapters, the translation on lexical level is discussed in areas like terminology, proper names, idioms and collocation. Grammatical level focuses on particular problems when translating from English to Czech language such as the question of formal and informal addressing and dealing with ambiguous gender. Last set of chapters covers textual and syntactical properties such as cohesion, discourse and how to work with complex and simple sentences.

In practical part the translations are compared at four levels of analysis: lexical, grammatical, syntactical and textual. In each chapter there are 3 columns or lines of excerpts from the text that are labeled Source text, Translator 1 and Translator 2. Translator 1 is myself, the author of this bachelor thesis and a beginner translator. I am a student and I have found passion in translation during my studies. Although I have some experiences with translating I am still in the progress of learning and hopefully I will continue studying philology.

The Translator 2 is much older and more experienced Richard Podaný. He was born in 1962 and he is a professional translator from English or French, focusing on fiction literature focusing on modern prose, sci-fi literature or comic books. In 2010 he was rewarded with Magnesia Litera prize for translating *Nejtíšší trest Davida Lodge*. He is also a founder of anti-award *Koniáš*. I tried to contact Podaný in order to ask him several question about translation of sci-fi literature but unfortunately I did not receive any answer.

The aim of this thesis is to compare these two translators and their own variant of translation on several levels of analysis.

I. THEORY

1 ABOUT TRANSLATION IN GENERAL

Translation has long history. About 5000 years ago Assyrian king Sargon used different languages during his conquests and from the start of second millennium before Christ, Babylonian King Hammurabi's decrees were multilingual as well. Nevertheless, translation as a linguistic discipline wasn't discussed until twentieth century. It is due to the fact, that there was no demand for translation as the Latin ruled the medieval Europe. On the other hand, when the influence of Latin started to decrease and the literature and national language were more important, the need for translation was increasing. Approach to translation of literature was more esthetical. Later in the twentieth century the approach has changed to be linguistic as well (Vilikovský 2002, 9-10).

Perfect translations should meet various requirements. Knittlová provides three conditions that every fine translation should fulfill:

1. Text in target language needs to be fluent and natural as much as possible.
2. Text in target language needs to have the same effect on the target reader as it has on the source text reader. There should be no shifts in meaning.
3. Text in target language needs to be dynamic as it is in source language and the reaction of both source and target audience should be the same (2010, 15).

In addition to that translators should realize other aspects. They should analyze the possible target audience of the text that is being translated. Different register will be used for mature audience than for example in the books for kids. Moreover, if there is already a translation it should be analyzed and taken into consideration. Translator should ask himself why there is need for newer translation. What should be done differently? Translator should also bear in mind the cultural differences between him and creator of the text. Both of them are influenced by their cultural background and this is also reflected in the texts.

Levý's contribution to how professional translation should look like is his description of translator's tasks. Firstly, the translator needs to **understand the source text**. Proper understanding of the texts consists of several aspects: philological, esthetical (different textual means like metaphors, idioms) and connections above textual level like understanding the relationship between character. Second phrase is **interpretation of the source text**. Interpretation is needed when the source text is ambiguous and the meaning cannot be understood from the context or the target language does not have proper equivalence with the same connotation. For example, English *morning* versus *dopoledne* or *ráno* in Czech. The last pre translational process according to Levý is **rephrasing of the**

original text. During this stage translator should be aware of the differences in systems of languages or the phenomena like hypnotization of the source text (Levý 1998, 59-83). To sum it up, there are different criteria according to which a translation can be evaluated. If they are fulfilled, then the translation can be considered as professional one.

Robinson describes good translators in another way. He says that good translators never stop learning new things such as getting to know different culture, working with different styles of text, continually exploring new words and phrases or finding more solutions to a complex problem (2003, 221).

Nord adds that one of the most important step in translating is the analysis of the text before translation itself. This process guarantees that the source text has been understood. She then continues with interesting note. She describes the author of the text as a sender and target audience as receiver but translator is neither of them. Translator does not approach a text that s/he will translate for a purpose of education or entertainment. A translator is then described as a text-producer in the target culture whose task is to transfer source text from source culture into a target text and culture (2005, 1-13).

1.1 Translation methods

Newmark believes, that there is difference between translation methods and translation procedures. Whereas methods extend to the whole text, procedures on the other hand, are focusing on how to cope with sentences and words (1988a, 81). He then provides his point of view on translation methods and divides them:

1. **Word for word translation** – in this method the word order of the source text is the same and the words are translated only based on their meaning. The context is not taken into account.
2. **Literal translation** – literal translation is similar to the previous method with regards to the translating of the words but grammatical structures in the source text are translated to have the closest equivalence in the target text.
3. **Faithful translation** – this method tries to preserve the same contextual meaning of the source text but the text is limited by the grammatical structure of the target text.
4. **Semantic translation** – it is almost the same as faithful translation with the exception that this method takes aesthetic features of the source text into the consideration. Semantic translation is also considered to be more flexible whereas faithful translation is more dogmatic.

5. **Adaptation** – adaptation is the freest translation method. Its goal is to transfer the source text's culture into the target culture. Adaptation is most used when translating plays and poetry.
6. **Free translation** – free translation tries to reproduce the source text without any grammatical and lexical restriction or word order.
7. **Idiomatic translation** – this method preserves the message of the original but the meaning is slightly changed because of usage of idioms and collocations in target language that do not exist in source text.
8. **Communicative translation** – it tries to transfer the source text with the content and language unchanged while the target text is readable and understandable for the readers. (Newmark 1988, 45-47).

Translator should decide for a translational method and then used it throughout the whole text unlike the procedures, which serves differently. For each situation there might be different procedure. The choice is up to translator and it depends on how much the the translator wants the target text to be similar to the source text. Various source texts may require different approaches. For example, the literal beauty of poetry would be lost the if word for word translation is used. To transfer humor from one culture to another sometimes the adaptation is the best.

1.2 Translation procedures

In this section the translation procedures will be explored and provided with examples from the analyzed texts if there are any. Many linguists have different opinions on translation procedures. Some of them describe these procedures as processes like Catford or Levý as mentioned before. Others use different terms while the meaning is the same like Newmark and Vinay with Darbelnet. According to them there are seven translation procedures:

1. **Borrowing** – the word is taken from the source text and used as it is in the target text. (e.g. cultivar of an apple *Red Delicious* both in source and target text).
2. **Calque** – translation in which morphemes of the word are translated. (e.g. *skyscraper* – *mrakodrap*).
3. **Literal translation** – is a direct translation often word for word (e.g. *coordination* – *koordinace*).
4. **Transposition** – which is changing the word original part of speech. (e.g. noun *spacer* is translated as pronoun *tam*).

5. **Modulation** – modulation is modifying the perspective like changing the negative sentence into positive. (e.g. *miles per second* – *kilometry za vteřinu*).
6. **Equivalence** – it is one of the procedures that can be used when dealing with idioms. (e.g. *healthy as horse* – *zdravý jako řípa*).
7. **Adaptation** – it is mainly used when there is no equivalent in the target language. The meaning is then written in another words. (e.g. *Cheshire-cat face* – *jak se na mě culí* - this example is later discussed in chapter 6.2 Proper names. (Vinay 1995, 84-93).

2 TRANSLATION ON LEXICAL LEVEL

When dealing with translation on a lexical level, translator is working with words which are the smallest units of language. Bolinger and Sears define the word as “the smallest unit of language that can be used by itself” (1968, 43). There are different strategies how to approach translation as mentioned in previous chapters.

2.1 Terminology

Terminology is specialized part of vocabulary. When speaking about ordinary words they have different meanings and but terms usually have only few interpretations. Because of that, the use of dictionary is not a bad idea as for example the word *constellation* there is only several equivalences in Czech and the possibilities are limited. In contrast with word *home* which is quite ordinary yet there are many ways how to translate this word. Based on this observation one may say, that translating terminology is an easy process but it is not that simple. To properly translate terminology translator must understand the context and the needs of the text. Another important thing is, that the possibilities of translating terminology is very limited. Often it is a straightforward process with minimal space for imagination and creativity. For example, when in the context of medical examination *blood pressure* is mentioned it needs to have proper equivalence. There is only one solution in this case – *krevní tlak*. It cannot be *stisk* or *nátlak* because there is already deep-rooted routine in Czech language for this kind of expression. Similar situation can occur when translating terminology.

2.2 Proper names

According to Newmark, proper names are characterized as words usually have one meaning with the exception of brands, trade marks or other names, that can carry multiple meaning. Proper names usually indicate persons or objects (1988b, 70). Newmark also believes that there is no need to translate people’s names if they do not have any additional connotative meaning. On the other hand, if the proper names have an equivalence in the target language then it is fine to translate it. Several translation procedures can be used when translating proper names for example **cultural transplantation** (e.g. *Jack and Jill – Jeníček a Mařenka*), **transliteration** (e.g. *Emmaneline – Emelína*) or **exotism** in which the proper name is transformed with no changes.

When a series of books is being translated, the translator should be careful with the decisions he makes about translating proper names. When he feels that the book needs to

have their proper names translated and he does so it is his choice. He should keep the records and made a glossary for further translation and if it is possible do not change it. Or another case when there have been published several books in the series with exoticised proper names, it may not be smart to start translating them in another volume. This exactly has happened with the Czech translation of *Songs of Ice and Fire*. Czech translator Hana Březáková had been translating the books without Czech equivalence of the proper names but in the fourth book in the series she had decided to translate all the proper names. She justified that by paraphrasing Newmark and his opinion on connotative meaning of proper names. So her intentions were good but unfortunately the response from readership was not pleasant at all. In the end a newer version of this book was published with the proper names changed back to previous choices. This example illustrates that with regards to the translating of proper names, translator needs to be decisive and once a decision is made it should not be easily changed as it might not be accepted by the readership.

2.3 Idioms

In contrast with collocations, idioms are strictly fixed formations. For example, collocation *deliver a letter* can have different forms such as *delivery of a letter*, *a letter is being delivered* or *having letter delivered*. This example demonstrates, that even though the form is different, the collocation has the same meaning. Moreover, words in collocation can be understood by their meaning. *Letter* is form of communication and *deliver* means that it is carried to another person. With idioms the situation is difficult. Idioms are fixed word formations which means that there is no other way how to put words together and often the meaning cannot be guessed by the individual words. The idiom *bury the hatchet* has totally different meaning than literary burying the hatchet. It means make a peace. This issue of recognizing and interpreting idioms is the biggest problem when translating them. Translator needs to know that s/he is dealing with idioms. Fortunately, there are some ways how to recognize them. For example, when the expression denies reality (e.g. *Its raining cats and dogs*), the form seems to be ungrammatical (e.g. *the powers that be*) or it starts with *like* (e.g. *like a bat out of hell*) (Baker 1992, 63-65).

When comes to translating, translator should be well-read in target language and know idioms in circulation. Some of the idioms might have proper equivalences in target language and if the translator is aware of that, then it is easy process, but when there is none, translator should follow some of the methods mentioned in previous chapter

2.4 Collocations

Words usually occurs in company with other words. They rarely stand by their own. Certain words have different probability of occurring together. Context is also important because different words may appear in different situations. For example, a term *bank note* is more likely occur when speaking about *money* or *banks* than speaking about *nice weather* or *animals*. The expression can be called collocation if there is high chance for two or more words to appear together (Baker 1992, 46-49).

In contrast with idioms, words in collocations can be changed, added or omitted. Moreover, the meaning can be easily understood from the individual words. Thus the translating of collocations is not hard task. On the other hand, translator should be aware of collocation in target language and transfer them properly. Translator should also pay attention to text hypnosis.

3 TRANSLATION ON GRAMMATICAL LEVEL

In previous chapter the text was analyzed based on lexical units. In this chapter the text will be explored on grammatical level. Every language has its own grammatical system and bigger or lower grammatical possibilities that can shape form of the text. Between languages there is distinction in number, gender, time, shape, visibility, animacy and so on. In the following chapters there are three issues elaborated that have emerged in the analyzed text in practical part of this thesis.

3.1 Gender

Gender is the classification of nouns into feminine and masculine. Typically, English does not differentiate between gender with nouns but there is distinction in semantic area like the person system. English language uses different morphemes to distinguish between gender like *waiter* and *waitress* or English can use different set of nouns for each gender like *cow* and *bull* (Baker 1992, 90). Then there are nouns that can be both feminine and masculine like *lawyer* or *cook*. This can be a problem in translating. Translator needs to search in text for clues such as anaphoric or cataphoric reference and then make his/her decision. When translating a fiction if s/he makes a mistake it can have fatal consequences for the story. Knittlová points out that the ambiguity of gender in fiction may be intentional and serve as a climax of the story (2010, 121).

3.2 Formal and informal way of addressing

Czech grammatical system uses different morphology in order to differentiate between polite and impolite way of addressing. English language does not do that. Therefore, sometimes it is difficult to understand which part of the text needs polite addressing and when it is acceptable to be informal. The choice is up to translator and s/he should decide judging the context. This issue is also discussed and provided with examples in the practical part of this thesis.

3.3 Passive voice

Voice is grammatical category of verbs. It can be active or passive. In active sentences subject is the doer of the action whereas in passive sentences the subject can be affected by the action or omitted. Passive voice is extremely common in English language in contrast with Czech system in which passive voice is not so common. Since it is so often beginner translators may easily translate passive sentences literary into Czech language which in some

cases creates unnatural and hardly readable sentences. Knittlová adds, that in Czech fiction the passive voice is hardly ever used. One of the reason for preserving the passive voice might be the author's intentional omitting agent like in an example *our team was beaten* which could be translated as *naše družstvo bylo poraženo*. The decision could be also evaluated based on functional style of the source text (2003, 94).

4 TRANSLATION ON SYNTACTICAL AND TEXTUAL LEVEL

Because of stylistic reason these two small chapters had been merged together into one chapter that will deal with syntactical aspects of translation – complex and simple sentences and textual aspects such as cohesion and discourse.

4.1 Complex and simple sentences

Complex sentences are common for both English and Czech system. When dealing with complex sentences, translator should bear in mind, that if s/he wants his translation to be faithful to source text, s/he should preserve the distribution of complex sentences. S/He can also decide to use various conjunctions to connect the sentences thus making the text more cohesive. On the other hand, adding additional content like conjunctions can change the text. Translator should be careful with that. It can make a literal text too logical or oversimplified. Free translations can deal with complex sentences by dividing them into several simple sentences, changing their order or dividing them. As the beginner translators are not experienced with working with text and translating, they may tend to adjust the sentences as they want like split them, change the order of constituents and so on. Experienced translators are usually more skilled in this problem. They do not have problems with complex sentences as translate them with respect to the source text. In the end here is no clear line between correct and incorrect approach, only one case might be better than the other.

4.2 Cohesion

Cohesion is part of the textual level. According to Baker cohesion is “network of lexical, grammatical and other relations which provide links between various parts of text” (1992, 180). This links and helps to organize the text. When the target text has a certain level of cohesion the translation in target text should evince similar level of coherence. Halliday and Hasan introduces five main cohesive devices:

1. **Reference** – is textual connection between words. It can be anaphoric (e.g. *I saw Jane. I gave her a book*) or cataphoric (e.g. *When I first saw her Jane looked shocked*)
2. **Substitution and ellipsis** – in substitution an item is substituted with another item (e.g. *I like swimming. I do too.*). Ellipsis is also a form of substitution but in this case and item is replaced by nothing (e.g. *Jane bought some apples and I some strawberries.*).

3. **Conjunction** – uses words of special sentence category to connect sentences. Unlike previous cohesive devices conjunctions does not require readership to look for another piece of information to which it is related. Conjunctions are for example *and, but, yet, so, then, next* and many more.
4. **Lexical cohesion** – Lexical cohesion can be divided into several subcategories. Let this be the pattern for another examples: *There's a boys climbing that tree.*
 - a. Repetition – *The boy is going to fall.*
 - b. Synonym – *The lad is going to fall.*
 - c. Superordinate – *The child is going to fall.*
 - d. General world – *The idiot is going to fall* (Halliday 1976).

4.3 Discourse

Discourse can be understood as a way of expressing a text. Discourse is always different and depends on the situation. For example, a militant discourse is inefficient at PTA meetings, or scientific discourse at the elementary school and so on. Translator should always analyze the text, be aware of the discourse and then start to translate. Register is another term that closely related to discourse. Register is a specialized set of words that is used in different situation. For example, register of meeting the president would diverge from register of meeting a friends.

Another aspect that needs to be respected is Halliday's view on context of situation. He claims that the language we speak is affected by social factors. These factors are divided into three groups called:

1. **Field** – which refers to a **constitutional setting** (e.g. Psychiatrists examining room), **social practice** (e.g. dialogue between patient and doctor) and **subject matter** (e.g. talking about the patient).
2. **Tenor** – refers to a **relationship** between participants in the social interaction (e.g. doctors usually have respect and are obeyed, uneven distribution of power).
3. **Mode** – refers to a channel of communication between social participants (e.g. face-to-face spoken communication) (1978, 33).

Discourse is realized through different ways. It shapes the text according to the intentions of the authors and helps the text to be a text. Everything that was described above can be used to shape discourse. The selection of words, collocative expressions or frequency of idioms on the lexical level. Grammatical features such as formality or informality in

addressing or purposely using ambiguous gender. All of it can be used to create the right discourse. During the translation process a qualified translator needs to understand the specific needs of the text and then transfer them into target language in order to fulfill the criteria set by Levý and Viličkovský that were mentioned in chapter 1.

II. ANALYSIS

5 INTRODUCTION

5.1 About the analyzed text

The text that was chosen for this analysis comes from a book called *K-PAX* by an American author Gene Brewer. The genre is sci-fi literature and it reflects not only in the story itself, but also in relatively excessive use of specialized terminology concerning scientific principles. Purpose of this text is to entertain the readers and based of the overall structure it also tries to persuade the reader to believe that the story is based on true events. To accomplish this, Brewer uses first person point of view narration. The whole book is seen from the perspective of a psychiatrist Gene Brewer (the same name of the writer). That adds the feeling like you are reading some kind of diary that was written by a psychiatrist. From the semantic point of view, the text is primary constructed of short quoted speech that have the purpose of looking like a brief and quick dialog between a patient and a doctor. On the other hand, the text also includes long and rich sentences that represent the doctor's thoughts.

5.1.1 Synopsis

The story begins in 1990, when a mysterious man is brought into a Manhattan Psychiatric Institution. He claims to be a space traveler believing to be from a different world, more specifically from planet K-PAX, which is a utopian world without wars, government, religion and other human concepts. It is supposed to be located in the Constellation Lyra. He calls himself Prot, he believes he is 337 earth years old and peacefully claims he has been to Earth many times before and that this time he had been traveling all over the world for almost 5 months.

Doctor Brewer believes that once delusional patients are asked complex question they start to "stutter or stumble considerably" (Brewer 2001, 8). To his surprise Prot is able to give extremely detailed answers and later in the story he reveals orbital patterns to the astronomers who are left speechless, because that amount of knowledge has never been published before, therefore no one on Earth knows these things.

Later Prot announces that he will return to K-PAX in short time. Meanwhile he interacts with local patients on which he seems to have healing and calming effect. At this point of the story reader can only speculate where the truth is. Is he really from a different planet?

Afterward doctor Brewer discovers that Prot may only be a nickname for Robert Porter. Robert's life has been ruined by murder of his wife and daughter. Brewer tries to hypnotize Prot and he reveals further information confirming his theories.

In the end when Prot is about to leave he promises that he will take one of the patients with him to live on K-PAX. On the departure day he somehow disappears in a flash of light (he claims to use mirrors and beams of light to travel) and with him one patient is gone as he promised. He left his dark sunglasses and a note saying "I won't be needing these for a while ... please keep them for me" (Brewer 2001, 134). However, Robert Porter is later found under the bed and Robert is in a catatonic state.

5.2 Process of translating and analyzing

When translator wants to translate a text that has already been translated, it is common practice to get familiar with the earlier translation. This text should be properly analyzed, the adaptor should realize what are his intentions, why he makes another translation. Earlier attempt might be incorrect, outdated or of poor artistic quality. After this process and bearing this in mind the translator should start working on the translation itself.

For purpose of this thesis I had to break all those rules. I believe that true comparison could have been done only under the condition that I stay unaware of the original translation for the whole process of translating. This is not only to avoid influence from the professional translation, but also to put my beginner's experiences to the test.

Only when the translation and corrections were done I read and started to analyze the translation that had been done by a professional. For the purpose of this thesis I have decided to translate an excerpt from the first chapter and the final conclusion will be made based on the patterns, differences and correspondences from the analysis.

6 LEXICAL LEVEL

In this very first chapter of analysis, the lexical level will be discussed. The main focus will be split between terminology, proper names, idioms collocations and phrasal verbs of researched texts.

6.1 Terminology

Source text: <i>medical record</i>	Translator 1: <i>lékařská zpráva</i>	Translator 2: <i>chorobopis</i>
---	---	--

In this case, Translator 1 was more hypnotized by the source text and translated the term word for word. Translator 2 did better job with *chorobopis* as it is more accurate and fits this specific situation better.

Source text: <i>chief clinical physician</i>	Translator 1: <i>primář místní kliniky</i>	Translator 2: <i>hlavní praktický lékař naší kliniky</i>
---	---	---

However, in this example Translator 2 has been influenced by the original text and he has probably forgotten that in Czech language there is a term that describes a physician in chief position. His translation is not incorrect, but the choice of Translator 1 is better because it is less complex for the reader.

Source text: <i>delusionals</i>	Translator 1: <i>pacienti trpící přeludy</i>	Translator 2: <i>lidi trpící bludy</i>
--	---	---

Both translations are acceptable and correct, however there is slight difference in them. The word *lidi* from Translator 2 is more general than *pacienti* from Translator 1 and in the broader context it is obvious that the narrator is talking about patients, not just people in general.

Source text: <i>temperature</i>	Translator 1: <i>teplota</i>	Translator 2: <i>teplota</i>
--	-------------------------------------	-------------------------------------

Source text: <i>pulse</i>	Translator 1: <i>krevní tlak</i>	Translator 2: <i>krevní tlak</i>
----------------------------------	---	---

Source text: <i>EKG</i>	Translator 1: <i>EKG</i>	Translator 2: <i>EKG</i>
--------------------------------	---------------------------------	---------------------------------

Source text: <i>Neurological exam</i>	Translator 1: <i>Neurologické vyšetření</i>	Translator 2: <i>Neurologické vyšetření</i>
Source text: <i>light-years</i>	Translator 1: <i>světelné roky</i>	Translator 2: <i>světelné roky</i>
Source text: <i>speed of light</i>	Translator 1: <i>rychlostí světla</i>	Translator 2: <i>rychlostí světla</i>
Source text: <i>mass</i>	Translator 1: <i>hmotnost</i>	Translator 2: <i>hmotnost</i>
Source text: <i>conjunction</i>	Translator 1: <i>konjunkce</i>	Translator 2: <i>konjunkce</i>

All of the examples above point out that the translation of specific terms from fields such as medical and natural sciences is rather a straightforward process. The room for improvisation is limited as these terms requires very specific Czech equivalences, which are already in use. There is no point of thinking up anything else which both translators have proved to be aware of as both have translated these terms identically and with regards to widely known Czech vocabulary.

6.2 Proper names

Source text: <i>Red Delicious</i>	Translator 1: <i>Red Delicious</i>	Translator 2: <i>Red delicious</i>
--	---	---

Both translator 1 and 2 have left the proper name of an apple cultivar unchanged. The name *Red Delicious* is widely accepted in Czech culture and there is no need to translate this particular proper name. There is one slight difference though. In Czech language usually only first word is written with capital first letter. Translator 2 was hypnotized by the source text and kept both words in capital.

Source text: <i>CONSTELLATION LYRA</i>	Translator 1: <i>SOUHVĚZDÍ LYRA</i>	Translator 2: <i>SOUHVĚZDÍ LYRA</i>
--	---	---

The process of translating such specific terms as constellation of stars or another

subjects considering space is forthright. Both translators have chosen *SOUHVĚZDÍ LYRA*, which is correct. Moreover, the capitalization was preserved due to the needs of the plot. This example is provided to serve as an illustration of how all terminological terms concerning heavenly bodies were translated.

Source text: <i>manhattan</i> <i>psychiatric institute</i> (MPI)	Translator 1: <i>manhattanský</i> <i>psychiatrický institut</i> (MPI)	Translator 2: <i>manhattanský</i> <i>psychiatrický ústav</i> (MPÚ)
---	---	--

In this case Translator 2 has decided to use term *ústav* which is correct from the translational point of view but Translator 1 did better job with *institute* because the abbreviation can be identical in the source text as in the target text. Unlike the Translator 2's choice, in which *MPÚ* had to be used. On the other hand, Translator 2 has an advantage in using more domestic term for the target audience.

Source text: <i>Cheshire-</i> <i>cat</i>	Translator 1: [<i>missing</i> <i>translation</i>]	Translator 2: <i>kočka</i> <i>Šklíba</i>
--	---	--

Translator 1 in this case has omitted the proper name of a protagonist in the carol Alice in Wonderland – Cheshire cat. Instead he decided to describe the cat in other words. The Cheshire-cat is always wide smiling almost grinning and instead of using Czech translation *kočka Šklíba* he settled on giving details on the protagonist's expression using *jak se na mě v těch černých brýlích culí [he was grinning at me wearing his black eyeglasses]*. Translator 2 has chosen to use an already translated name which in some cases may be not known for the reader. On the contrary he did better job as a translator and preserved original intention of the writer. Translator 1 used adaptation. In Baker's *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* Adaptation is understood as "a set of translative operations which result in a text that is not accepted as translation but is nevertheless recognized as representing a source text of about the same length" (2001, 5)

6.3 Idioms

Source text: <i>hitched a</i> <i>ride</i>	Translator 1: <i>stopnul</i>	Translator 2: <i>stopnul</i>
---	-------------------------------------	-------------------------------------

Source text: <i>healthy as horse</i>	Translator 1: <i>zdravý jako řípa</i>	Translator 2: <i>zdravý jako řípa</i>
---	--	--

Source text: <i>drum this kind of information into my head</i>	Translator 1: <i>podobné znalosti vetlout do hlavy</i>	Translator 2: <i>natlouct do hlavy podobné informace</i>
---	---	---

In the analyzed text idioms were not so common. In the examples above both translators have correctly recognized all idioms and translated them in the same way. All the idioms were found proper Czech equivalences and therefore are easy to understand and read for the Czech audience.

6.4 Collocations

Source text: <i>Session One</i>	Translator 1: <i>První sezení</i>	Translator 2: <i>První sezení</i>
--	--	--

Translator 1 and translator 2 has both have decided for the same translation. They both correctly stuck to the writer's effort of creating an illusion of medical record and for that reason *sezení* is perfect.

Source text: <i>examining room</i>	Translator 1: <i>ordinace</i>	Translator 2: <i>vyšetřovna</i>
---	--------------------------------------	--

Translator 2 has decided to go with *vyšetřovna* whereas Translator 1's choice was *ordinace*. Both these terms are synonyms, however *vyšetřovna* seems to be hypnotized by the source text and for Czech audience *ordinace* is more common term to use for *examining room*.

Source text: <i>foreign language</i>	Translator 1: <i>zahraniční přízvuk</i>	Translator 2: <i>cizí přízvuk</i>
---	--	--

This is a typical beginner's mistake. Translator 1 was hypnotized by the source text and produced more unnatural translation in comparison with translator 2's *cizí přízvuk*, which is definitely more colloquial and natural term in Czech language.

Source text: <i>corduroy pants</i>	Translator 1: <i>manšestrové kalhoty</i>	Translator 2: <i>manšestráky</i>
---	--	--

This example is similar to the previous one. Again there is slight hypnosis by the source text from the Translator 1. *Manšestráky* by the Translator 2 is far more fluent and natural to say and it fits in the text.

Source text: <i>sense for humor</i>	Translator 1: <i>smysl pro humor</i>	Translator 2: <i>smysl pro humor</i>
--	---	---

Source text: <i>shook his head</i>	Translator 1: <i>zakroutil hlavou</i>	Translator 2: <i>potřásl hlavou</i>
---	--	--

Source text: <i>rough estimate</i>	Translator 1: <i>hrubý odhad</i>	Translator 2: <i>hrubý odhad</i>
---	---	---

In this cases both translators have done well. Translations are almost identical with one exception in *zakroutil* and *potřásl* but it denotes the same thing.

Source text: <i>weather patterns</i>	Translator 1: <i>střídání počasí</i>	Translator 2: <i>klimatické jevy</i>
---	---	---

Translator 1 has decided to go with *střídání počasí* which is fair translation, but is somehow lacks the fines of choice of Translator 2. *Klimatické jevy* is more specialized term and it fits better in the text.

Source text: <i>native dialects</i>	Translator 1: <i>domorodé dialekty</i>	Translator 2: <i>domorodé nářečí</i>
--	---	---

In this case yet again Translator 2 has managed avoid text hypnosis, which translator 1 did not. *Nářečí* and *dialect* are synonyms, however *nářečí* is more domestic term and with that choice translator 2 has avoided using foreign terminology when it is not necessary.

Source text: <i>ne'er-do-wells</i>	Translator 1: <i>leniví vagabundi</i>	Translator 2: <i>nějáci flákači</i>
---	--	--

Both translations are acceptable, both are easy to read and understand and both denote the same thing.

6.5 Phrasal verbs

Source text: *plopped down*

Translator 1: *složil se*

Translator 2: *svalil se*

This is a case of a very similar translation from both translators. It has the same meaning and there is nothing wrong about either of the choices.

Source text: *came in*

Translator 1: *vrátila*

Translator 2: *[missing translation]*

This is yet another interesting example. Translator 2 has decided to omit this phrasal verb and his choice was better for the fluency of the text. *Betty se vrátila a přinesla* from Translator 1 is rather clumsy and there is no need to use two verbs because from the context is it obvious, that the protagonist has come back with something. Translator 2 had better idea and decided to go with simpler and more effective *Betty přinesla*. For the reader it is clear what has happened and there is really no need to use two verbs.

Source text: *came up with*

Translator 1: *vymyslel*

Translator 2: *vylezlo*

Source text: *he was putting me on*

Translator 1: *že to na mě hraje*

Translator 2: *že se mnou hraje divadýlko*

In this two examples Translator 2 has the edge over beginner as he has used emphatic expressions that serve better in stressing the writer's intention. Writer of the original text wanted the protagonist to be irritated as well as annoyed and Translator 2's expressions are achieving the goal better. Translator 1 is not wrong but not good enough.

Source text: *look it up*

Translator 1: *vyhledat*

Translator 2: *najít*

Source text: *look up to*

Translator 1: *vzhlednout*

Translator 2: *vzhlednout*

Source text: *clear up*

Translator 1: *ujasnit*

Translator 2: *vyjasnit*

In these examples the translations are very similar. The meaning is the same and both translators have correctly shifted the meaning from source text.

6.6 Conclusion of lexical level

On this level of analysis, different lexical categories were explored. As for the terminology Translator 1 and Translator 2 did good job and converted the terms with no significant error. Moreover, these examples are almost identical in their connotative meaning and there is no shift in meaning, which can be seen as a perfect result. On the other hand, in some cases the translation of terminology is obvious as there is not much space for translator to be creative and they simply need to follow certain rules. That is probably why in this part the beginner translator did almost the same job as the professional translator.

Several proper names occurred in the text and mostly translators have done the same job with one exception. The character Cheshire cat was given an already known name by the professional translator. On the other hand, the beginner chose the adaptation strategy.

At this level of analysis collocations were also compared. In this section first translator's lack of experience can be noticed. Although there is no shift in meaning or completely wrong translation he is often hypnotized by the source text and the result sometimes does not work very well. Translator 2 has shown his long experience with the language and his translations are more fluent and natural for the Czech reader. Hypnotization is a problem not only with beginner translators. Thorovský elaborates on that topic in his translational magazine contribution.

Phrasal verbs are sometimes hard to interpret and they can have many meanings. That is why it is a part of this analysis. It is clear who is a beginner and who is a professional. Translator 1 did a good job, but his picks could have been better. They are sometimes missing the writer's intentions. Translator 2 did his work perfectly fine.

7 GRAMMATICAL LEVEL

7.1 Gender

Source text: *orderlies*

Translator 1: *sanitáři*

Translator 2:

ošetřovatelé

When dealing with gender that can be ambiguous it is quite difficult for a translator to interpret it correctly. Sometimes the only option is to guess out of context. In this case the gender was dubious at the first sight. Both translators have decided for a Czech equivalence that signifies male gender. In the end of this text there is a sentence that suggests that the orderlies were actually men. *I'll call Mr. Kowalski and Mr. Jensen to escort you back to your ward.* This might be a reference to the term *orderlies* but these two men can also be completely different employees.

Sometimes it can be writer's intention to make the gender ambiguous for the purpose of the text. It can be revealed as the climax of the story for example. In this analyzed text vague gender was not found anywhere else. This is the only example and it has been correctly dealt with.

7.2 Formal and informal addressing

In Czech language it is everyday convention to distinguish between formal and informal addressing. For that purpose, Czech system uses special morphology. In English however, there is no such thing. In this analyzed texts this issue had to be taken into consideration.

Source text: (doctor to patient) *Will you tell me your name, please?*

Translator 1: *Řeknete mi prosím své jméno?*

Translator 2: *Můžete mi prosím říct své jméno?*

This is the very first case of social addressing. Both translators have chosen the formal way. There is no rule how to decide whether formal or informal addressing should be used. It is based on context. According to Halliday context of situation consists of three levels. One of them is tenor. Tenor refers to social relation between participants (1978, 33). In this case it relationship between a psychiatrists and his patient and tenor has the biggest influence on decision of choosing between formal or informal way of addressing.

Source text: (patient to doctor) *You look like a...*

Translator 1: *Vypadáte jako...*

Translator 2: *Vypadáte na...*

Once the style of addressing had been chosen, the patient is also responding to the doctor in a polite way.

Throughout the text there are several occasions suggesting that the change in a way of addressing can be made. In the beginning of the dialogue the patient is called *Mr. prot* on which he replies *just prot*. In Czech language this can be indication, that the informality can be tolerated. Nevertheless, the formality between doctor and his patient is preserved.

Later in the text there is similar situation. The patient asks his doctor *Can I call you gene?* This is also heavy indicator of informal addressing in Czech language. Yet the influence of tenor is stronger and the formality is preserved throughout both analyzed translations.

7.3 Passive voice

According to Knittlová in Czech fiction the passive voice is hardly ever used but it can be used as a mean to hide the agent on purpose (2010, 123). The analyzed text consists mostly of active sentences. Several examples were taken closer look at.

Source text: ...when he was brought into my...	Translator 1: ...když ho poprvé přivedli...	Translator 2: ...když mi ho přivedli...
--	---	---

In this example a passive English sentence is converted into active Czech language. Passive voice for example *Když byl předveden* would be clumsy and not as fluent as active voice.

Source text: ...interviews are not normally recorded...	Translator 1: <i>Většinou</i> <i>se sezení u psychiatra</i> <i>nenahrávají...</i>	Translator 2: ...pohovory se obyčejně nenahrávají...
--	--	---

This is another example of English passive sentence being transformed into Czech active sentence and again the flow of the text is more natural. There is no reason to use passive voice.

Source text: ...it's done with mirrors.	Translator 1: ...používáme k tomu zrcadla.	Translator 2: ...dělá se to za pomoci zrcadel.
---	---	--

Fortunately, neither of the translators have decided to use the passive of the English sentence uncritically in their translations and had not come up with something like *je to děláno* or other such expressions.

7.4 Conclusion of grammatical level

Grammatical phenomena that can cause difficulties during translation were examined in this chapter. As for the gender which can sometimes be ambiguous, only one case was found in the English text. It has been translated correctly by both beginner and professional translator.

Then there was the issue of formal versus informal addressing. Czech language uses special morphology to distinguish between them. English language on the other hand doesn't use any morphological features and when dealing with this issue the translator must decide solely based on context. Both translators have decided to use formal way of addressing even though there were hints that may indicate informality.

Passive voice which is more common in English fiction than in Czech fiction was in all cases transformed into active voice. This allows the text to be more fluent and natural for the Czech reader.

Overall on grammatical level the beginner translator was close to the professional one. On the lexical level the beginner was sometimes hypnotized by the original text; however, on grammatical level no hypnotization is detected.

8 SYNTACTICAL LEVEL

At this level of analysis, the structure of sentences will be discussed. The following chapter is about how complex and simple sentences are translated. Also the issue of word order will be explored.

8.1 Complex and simple sentences

The discourse of the analyzed text had a huge influence on the sentence structure of the text. Reader in both target and source language should believe that they are reading doctor's notes. That is one of the reasons why the text mostly consists of short sentences and direct speech (the actual conversation) accompanied by complex sentences (doctor's thoughts). All of this adds the effect of credibility.

Source text: *She glanced at me for approval and, when I nodded, offered them to the patient. He took them from the little tray.*

Translator 1: *Tázavě se na mě podívala a když jsem přikývl, dala jablka pacientovi, který si je vzal z malého podnosu.*

Translator 2: *Pohledem si vyžádala moje schválení, a když jsem přikývl, nabídla je pacientovi. Vzal si je z nevelkého tácu.*

The source text consists of one complex and once simple sentence. Both translators have decided to translate it differently. The beginner has chosen to unite two sentences into one complex with the simple conjunction *který* . This makes the text more fluent and more cohesive. Translator 2 has decided to stick with the source text pattern and preserved two-sentence structure. It is not wrong, but the text is less fluent. On the other hand, if the author has split these sentences on a particular purpose, then the Translator 2 has done better translation. From the point of word order all three sentences are structured in a similar way. Also, there is no shift in meaning.

Source text: *At this point I noted on my pad the surprising observation that, even though we had only been together a few minutes, and despite all my years of experience, I was becoming a little annoyed by the patient's obvious condescension.*

Translator 1: *V tuto chvíli jsem si do zápisníku poznamenal zajímavý postřeh. I když mám mnohaleté zkušenosti, tak mě ta jeho povýšenost začala jít na nervy a to se známe teprve pár minut.*

Translator 2: *V tom okamžiku jsem si do notesu zapsal překvapující postřeh, že jsme spolu sice pouhých několik minut, ale přes to i přes své letité zkušenosti začínám být z jeho nápadné blahosklonnosti poněkud naštvaný.*

In this example translators had to deal with very complex sentence. Translator 1 has decided to split the sentences into two parts. It prevents the sentences to be overly convoluted and makes it easier to read for the audience. There is one more fact to notice. The element *we had only been together a few minutes* is moved to the very end by the translator 1 which is a smart choice, because it makes the whole structure more natural. On the contrary Translator 2 has again kept the original sentence order and translated it without some heavy interventions. To split up sentences can be seen as the easier way but to keep the original structure and translate it that it is articulate and natural needs a bit of training. This is the case where the years of experiences with translation and with working with text are shown.

Source text: *“Thank you. I will.*

Translator 1: *Ano, to udělám, děkuji.*

Translator 2: *Díky. Najdu si to.*

These two very short simple sentences were connected into one sentence by the Translator 1. On the other hand, Translator 2 has decided to keep the original sentence structure. Both are correct and readable but Translator 1's choice is probably overcomplicated and rather unnatural. It could have been done in a much more natural way, as Translator 2 has shown.

Source text: *“Oh, no. I've been here many times.”*

Translator 1: *“Ne, už jsem tady byl mnohokrát.”*

Translator 2: *„Ne, to ne. Byl jsem tu mnohokrát.”*

Again Translator 1 has decided to join the sentences together. This allows the outcome to be more readable. Translator 2 has again kept the original structure. Moreover, the result is also natural and readable.

8.2 Conclusion of syntactical level

On the textual level the difference between a beginner and a professional is more distinctive. Translator 2 has shown that he can deal with complex English sentences and produce fine translation without interfering into the text by for example splitting it. When speaking of sentence structure, the usual drawback of beginner translators can be observed.

Beginners sometimes try to put too much effort into dealing with text. They tend to make the text as original and as vivid as possible. The original text may look like it is boring or plain, but it might have been the authors intention to look just like that and with that overexcited attitude, this intention is gone and the translation loses the initial motive. Unfortunately, Translator 1 sometimes tends to relocate the sentences when there is no need to do so.

9 TEXTUAL LEVEL

9.1 Cohesion

Part of textual analysis should definitely focus on how the text is connected and how it makes sense. Cohesion studies connections in the text. To make the text cohesive one should bear in mind cohesive devices such as reference, substitution, ellipsis, conjunction and lexical cohesion. These cohesive devices were described by Halliday and Hatim in *Cohesion in English* (Halliday, 1976).

Source text: ...he requested an **apple**. ... I buzzed our head nurse, **Betty McAllister**, and asked **her** to see if there were **any** available

Translator 1: ...požádal o **jablko**. ... Zazvonil jsem na hlavní sestru Betty McAllister a požádal **ji**, aby se v nemocniční kuchyni poohlédla po nějakém **jablku**.

Translator 2: ... požádal o **jablko**. Zavolal jsem si bzučákem naši vrchní sestru, **Betty McAllisterovou**, a poprosil jsem **ji**, ať se podívá, jestli jsou v nemocniční kuchyni k mání nějaká **jablka**.

In this case one anaphoric reference and one ellipsis can be spotted in the original text. It has been correctly registered and translated by both translators. The name *Betty McAllister* is later replaced by pronoun *her*. Same pattern can be spotted in both translations. Another cohesive device is ellipsis. The noun *apple* is later ellipted in the following sentence after pronoun *any*. In Czech language this particular example of ellipsis would look strange and therefore both translators have decided to use lexical cohesion by repetition and the word *apple* is used again.

There is interesting use of cataphoric reference in the beginning of the text. Throughout the first paragraphs of the text, there is an unknown person that is referred to as 'he' or 'his'. Several paragraphs later there is finally the person revealed to which these all reference is bound. This is uncommon for an ordinary text, but again this was done for the purpose of the story.

Source text: Although psychiatric interviews are not normally **recorded**, we **do so**

Translator 1: Většinou se sezení u psychiatra **nenahrávají**, ale tady v MPI je běžnou praxí, že pro vědecké účely se vše **zaznamenává**.

Translator 2: Psychiatrické pohovory se obyčejně **nenahrávají**, ale my to na MPÚ běžně **děláme**...

This is another interesting example. In the original text there is substitution (*recorded* is replaced by *do so*). Both translators have preserved this cohesion but each in a different way. Translator 1 has chosen to use word *zaznamenávat* which is a synonym for *nahrávat*. It means that in this translation it is lexical cohesion by using synonymy. In contrary to Translator 2 who has decided to use word *děláme* which is substitution. Both ways are acceptable and correct, but Translator 2 is more close to the original.

Source text: “*You can look it up.*” “*Thank you. I will.*”

Translator 1: “*Můžete si to vyhledat.*” “*Ano to udělám, děkuji.*”

Translator 2: “*Klidně si to najděte.*” “*Díky. Najdu si to.*”

In the original text there is obvious example of ellipsis. Ellipted element is *look it up* after the word *will*. Yet again it had been translated differently. In Translator 1’s version the ellipsis prevailed. Translator 2 however, has omitted the ellipsis and instead there is repetition. Both versions are correct but Translator 1 is closer to the original text.

Source text: *No dental problems. ... No problem ... No difficulty ...*

Translator 1: *Zuby v pořádku. ... Žádné problémy ... Bez obtíží ...*

Translator 2: *Žádné stomatologické problémy. ... Žádné problémy ... Žádné potíže ...*

What was stylistically a nice repetition in the original text the Translator 1 hasn’t accomplished to transform into the Czech language. There is no shift in meaning but the Translation 2 has done perfect job. He has managed to preserve the repetition and its effect.

Source text: “*You look like a psychiatrist.*” ... “*I’m Doctor Brewer.*”

Translator 1: “*Vypadáte jako psychiatr.*” ... “*Jsem doktor Brewer.*”

Translator 2: „*Vypadáte na psychiatra.*” ... “*Jsem doktor Brewer.*”

There is hyponymy in the original text. It has been transformed into Czech language as hyponymy as well by both translators.

Source text: “*I prefer to use the term ‘ill.’ Do you think you are ill?*”

Translator 1: “*Preferuji termín ‘nemocný.’ Myslíte si, že jste nemocný?*”

Translator 2: “*Já raději užívám výraz ,nemocný’. Myslíte si, že jste nemocný?*”

In this case the repetition, which is another cohesive device is used. There are many synonyms of the word *ill*, but the author probably wanted to repeat it. This has been understood and correctly translated by both translators.

Source text: "...the speed of light, or one hundred eighty-six thousand miles per second..."

Translator 1: "...rychleji než světlo nebo chcete-li dvě stě devadesát devět tisíc sedm set devadesát devět kilometrů za vteřinu..."

Translator 2: "...rychlost světla, což je něco maličko pod tři sta tisíc kilometrů za sekundu..."

This is the case of another cohesive device – synonym. Translator 2 has decided to round the number, which was good idea as it makes the text more readable. Also both translators have decided to transfer miles to kilometers, which was wise decision as the Czech audience is used to kilometers and not miles.

9.2 Discourse

According to Hatim discourse can be understood as “modes of speaking and writing which involve participants in adopting a particular attitude towards areas of socio-cultural activity” (1990, 240). When modeling discourse of this text an imaginary register would contain these key words: sci-fi, psychiatric session, based on true events, formality, psychiatrist-patient relationship, questioning. When translating this text translator should bear in mind this register and translate according to it on various levels of translation. Therefore, the analysis of discourse can be understood as everything that has been analyzed so far.

On the lexical level the specific choices of words are affected by the discourse. That is why there are terms and their translations, such as *medical record* (T1: *lékařská zpráva*, T2: *chorobopis*) or *delusionals* (T1: *pacienti trpící přeludy*, T2: *lidi trpící bludy*) and all the technical terms like *blood pressure* (T1: *krevní tlak*, T2: *krevní tlak*), *mass* (T1: *hmotnost*, T2: *hmotnost*), *speed of light* (T1: *rychlost světla*, T2: *rychlost světla*) and many more. On the lexical level both translations impersonate the same discourse.

Typically, patient and his or her doctor on the first session would probably not call each other by their first names. That is why on the the grammatical level the influence of the discourse was the reason why both translators have decided to keep the formal addressing between the characters. Even though in the original text this wasn't an issue, Czech language has the capacity to express formality and informality. Both translators did excellent job by choosing the formal way thus preserving the formality in the discourse register.

When the discourse is discussed on the textual level, the overall structure of sentences is again heavily influenced by the discourse. The original text approximately consists of 200

sentences out of which 94 are in interrogative mode. In addition, the text is sometimes very live as the characters converse quickly and in really short sentences. This is extremely unusual for the fiction but again this selection of sentences is due to the discourse. The discourse was correctly interpreted by both translators and accurately transformed into their translations.

9.3 Conclusion of the textual level

From the point of cohesion, both translations managed to stay as cohesive as the original text. One struggle has been noticed by the translator 1 when he failed to recreate a repetition. On the other hand, the rest of cohesive devices were transformed correctly.

10 CONCLUSION

The goal of this bachelor thesis was a comparison of a beginner work and a professional published translation. In first chapter I have elaborated on criteria that should be fulfilled in order to consider translation a successful one. First chapter then continues with translation methods and translation procedures. The main difference between those two categories is that usually one method is applied on the text as a whole whereas procedures serves for dealing with small units of texts. For a text as a whole mostly one method is needed but procedures are required on a wide range. Following chapters explore translation process on different levels such as lexical, grammatical, syntactical and textual.

In the theoretical part of this thesis two translations are compared. Translator 1 is the beginner whereas Translator 2 is professional. On the lexical level there are several subcategories in which both translations are close to each other. Translator 1, however is sometimes hypnotized by the source text thus the collocations are translated finer by the Translator 2. The grammatical level was more about making the right decision in question of ambiguous gender and formal and informal addressing and both translators have made the right choice. Syntactical level shows the biggest difference between translators. Translator 1 inexperience can be seen in a way how he transferred complex sentences. Translator 2 on the other hand managed to maintain the complexity of the sentences without any interventions thus the translation is more faithful to source text. The last level focuses on cohesion and discourse of the analyzed text. Again the translations are similar with just little differences.

To sum the comparison up the beginner was close to the professional in some categories, yet Translator 2 did better job. There are certain patterns that occurs trough the analysis. Translator 1 is often hypnotized by the source text and he needs more training to be more natural in dealing with complex sentences. Translator 2 is older and more experienced. Moreover, he had been working as a translator for over 20 years. Translator 1 has plenty of time to gain enough experiences to be as successful in 20 years as Translator 2 is.

BIBLIOGRAPHY

Primary sources

- Brewer, Gene. 2001. *K-PAX*. New York: St. Martin's Paperbacks.
- Brewer, Gene. 2008. *Svět podle prota: na světelném paprsku*. Translated by Richard Podaný. Praha: Euromedia Group k. s.

Secondary sources

Books

- Baker, Mona. 1992. *In other words: A Coursebook on Translation*. New York: Routledge.
- Baker, Mona (ed). 2001. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge.
- Bolinger, Dwight and Donald Sears. 1968. *Aspects of language*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Catford, J. C. 1965. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University.
- Halliday, M.A.K. 1987. *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. and Ruqaiya Hasan. 1976. *Cohesion in English*. London: Longman Group Ltd.
- Knittlová, Dagmar, Bronislava Grygová, and Jitka Zehnalová. 2010. *Překlad A Překládání*. 1st ed. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.
- Knittlová, Dagmar. 2003. *K teorii i praxi překladau*. 2nd ed. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.
- Levý, Jiří. 1998. *Umění překladau*. Praha: Ivo Železný.
- Newmark, Peter. 1988a. *Approaches to translation*. London: Prentice Hall.
- Newmark, Peter. 1988b. *A textbook of translation*. London: Prentice Hall.
- Nord, Christiane. 2005. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi.
- Robinson, Douglas. 2003. *Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of Translation*. London: Routledge.
- Vilikovský, Ján. 2002. *Překlad jako tvorba*. Translated by Emil Charous. Praha: Ivo Železný.
- Vinay, Jean-Paul and Jean Darbelnet. 1995. *Comparative Stylistics of French and English: a Methodology for Translation*. Translated and edited by Juan C. Sager and Marie-Josée Hamel. Philadelphia: John Benjamins.

Online sources

- “Diskuze s překladatelkou”. 2010. Online. In *Ice&fire*. <http://www.icefire.cz/knihy/pisen-ledu-a-ohne/diskuze-s-prekladatelkou/>. (accessed April 27, 2016).
- Młotkowski, Łukasz. 2006. “Mechanisms of Foreignisation and Domestication in Translations of Science Fiction Literature”. Online. Master Thesis, Toruń. http://starwars.pl/users/miagi/MA_starwars.pdf. (accessed May 1, 2016).
- Ordudari, Mahmoud. 2007. “Translation procedures, strategies and methods.” *Translation Journal* 11, no. 3 (July). <http://accurapid.com/journal/41culture.htm>. (accessed May 1, 2016).
- Pour, B. S. 2009. “How to Translate Personal Names.” *Translation Journal* 13, no. 4 (October). <http://translationjournal.net/journal/50proper.htm>. (accessed April 27, 2016).
- “Richard Podaný”. Online. Databáze Knih. <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/richard-podany-39406>. (accessed April 15, 2016).
- Shi, Aiwei. 2004. “The Importance of Teaching Cohesion in Translation on a Textual Level: A Comparison of Test Scores Before and After Teaching.” *Translation Journal* 8, no. 2 (April). <http://translationjournal.net/journal/28edu1.htm>. (accessed April 30, 2016).
- Thorovský, Martin. 2009. "Lexical Linguistic Interference in Translations of Science-Fiction Literature from English into Czech." *Ostrava Journal of English Philology* 1: 86-99. <http://dokumenty.osu.cz/ff/kaa/ojoep/ostrava-journal-vol1-2009-full.pdf>. (accessed September 29, 2015).
- “Vyjádření Talpressu k novému vydání Písně ledu a ohně”. 2012. Online. In *Ice&fire*. <http://www.icefire.cz/knihy/pisen-ledu-a-ohne/vyjadreni-talpressu-k-novemu-vydani-pisne-ledu-a-ohne/>. (accessed April 27, 2016).

APPENDICES

- P I Original text.
- P II Translation done by translator 1 (Jiří Bek).
- P III Translation done by translator 2 (Richard Podaný).
- P IV Criticism 1 obtained at translational competition.
- P V Criticism 2 obtained at translational competition.

APPENDIX P I: ORIGINAL TEXT

Session One

MY First impression, when he was brought into my examining room, was that he was an athlete—a football player or wrestler. He was a little below average in height, stocky, dark, perhaps even swarthy. His hair was thick and coal-black. He was wearing sky-blue corduroy pants, a denim shirt, and canvas shoes. I didn't see his eyes for the first few encounters; despite the relatively soft lighting, he always wore dark glasses.

I asked him to be seated. Without a word he proceeded to the black vinyl chair and plopped down. His demeanor was calm and his step agile and well coordinated. He seemed relaxed. I dismissed the orderlies.

I opened his folder and jotted the date on a clean yellow pad. He watched me quite intently, evincing a hint of a smile. I asked him whether he was comfortable or needed anything. To my surprise he requested an apple. His voice was soft but clear, with no detectable regionale or foreign accent. I buzzed our head nurse, Betty McAllister, and asked her to see if there were any available in the hospital kitchens.

While we waited I reviewed his medical record: Temperature, pulse, blood pressure, EKG, and blood values were all within the normal range, according to our chief clinic physician, Dr. Chakraborty. No dental problems. Neurological exam (muscle strength, coordination, reflexes, tone) normal. Left/right discrimination normal. No problem with visual acuity, hearing, sensing hot or cold or a light touch, handling platonic solids, describing pictures, copying figures. No difficulty in solving complex problems and puzzles. The patient was quick-witted, observant, and logical. Except for his peculiar delusion and total amnesia, he was as healthy as a horse.

Betty came in with two large apples. She glanced at me for approval and, when I nodded, offered them to the patient. He took them from the little tray. "Red Delicious!" he exclaimed. "My favorite!" After offering us a taste, which we declined, he took a large, noisy bite. I dismissed my assistant and watched as "prot" devoured the fruit. I had never seen anyone enjoy anything more. He ate every bit of both apples, including the seeds. When he had finished, he said, "Thanks and thanks," and waited for me to begin, his hands on his knees like a little boy's.

Although psychiatric interviews are not normally recorded, we do so routinely at MPI for research and teaching purposes. What follows is a transcript of that first session, interspersed with occasional observations on my part. As usual during initial interviews I planned simply to chat with the man, get to know him, gain his trust.

"Will you tell me your name, please?"

"Yes." Evidence for a sense of humor?

"What is your name?"

"My name is prot." He pronounced it to rhyme with "goat," not "hot."

"Is that your first name or your last?"

"That is all of my name. I am prot."

"Do you know where you are, Mr. prot?"

"Just prot. Yes, of course. I am in the manhattan psychiatric institute."

I discovered in due course that prot tended to capitalize the names of planets, stars, etc., but not those of persons, institutions, even countries. For the sake of consistency, and to better depict the character of my patient, I have adopted that convention throughout this report.

"Good. Do you know who I am?"

"You look like a psychiatrist."

"That's right. I'm Doctor Brewer. What day is it?"

"Ah. You're the acting director. Wednesday."

"Uh-huh. What year?"

"1990."

"How many fingers am I holding up?"

"Very good. Now, Mr.-excuse me- prot: Do you know why you are here?"

"Of course. You think I'm crazy."

"I prefer to use the term 'ill.' Do you think you are ill?"

"A little homesick, perhaps."

"And where is 'home'?"

"K-PAX. "

"Kaypacks?"

"Kay-hyphen-pee-ay-ex. K-PAX."

"With a capital kay?"

"It is all capitals."

"Oh. K-PAX. Is that an island?"

He smiled at this, apparently realizing I already knew he believed himself to be from another world. But he said, simply, "K-PAX is a PLANET." Then: "But don't worry I'm not going to leap out of your chest."

I smiled back. "I wasn't worried. Where is K-PAX?" He sighed, tolerantly it seemed, and shook his head.

"About seven thousand light-years from here. It's in what you would call the CONSTELLATION LYRA."

"How did you get to Earth?"

"That's somewhat difficult to explain...."

At this point I noted on my pad the surprising observation that, even though we had only been together a few minutes, and despite all my years of experience, I was becoming a little annoyed by the patient's obvious condescension. I said, "Try me."

"It's simply a matter of harnessing the energy of light. You may find this a little hard to believe, but it's done with mirrors."

I couldn't help feeling he was putting me on, but it was a good joke, and I suppressed a chuckle. "You travel at the speed of light?"

"Oh, no. We can travel many times that speed, various multiples of c . Otherwise, I'd have to be at least seven thousand years old, wouldn't I?"

I forced myself to return his smile. "That is very interesting," I said, "but according to Einstein nothing can travel faster than the speed of light, or one hundred eighty-six thousand miles per second, if I remember correctly."

"You misunderstand Einstein. What he said was that nothing can accelerate to the speed of light because its mass would become infinite. Einstein said nothing about entities already traveling at the speed of light, or faster."

"But if your mass becomes infinite when you-"

His feet plopped onto my desk. "In the first place, Dr. Brewer-may I call you Gene?-if that were true, then photons themselves would have infinite mass, wouldn't they? And beyond that, at tachyon speeds-"

"Tachyon?"

"Entities traveling faster than the speed of light are called tachyons. You can look it up."

"Thank you. I will." My reply sounds a bit peevish on rehearing the tape. "If I understand you correctly, then, you did not come to Earth in a spaceship. You sort of 'hitched a ride' on a beam of light."

"You could call it that;"

"How long did it take you to get to Earth from your planet?"

"No time at all. Tachyons, you see, travel faster than light and, therefore, backward in time. Time passes for the traveler, of course, and he becomes older than he was when he left."

"And how long have you been here on Earth?"

"Four years and nine months. Your years, that is."

"And that makes you how old now? In Earth terms, of course."

"Three hundred and thirty-seven. "

"You are three hundred and thirty-seven years old?"

"Yes. "

"All right. Please tell me a little more about yourself." Although I recognized the unreality of the man's story, it is standard psychiatric practice to draw out an amnesiacal patient in hopes of obtaining information about his true background.

"You mean before I came to EARTH? Or-"

"Let's start with this: How did you happen to be chosen to make the journey from your planet to ours?"

Now the patient was actually grinning at me. Though it seemed innocent enough, perhaps even ingenuous, I found myself poring through his file rather than gaze at his Cheshire-cat face in dark glasses. He said, "'Chosen.' That's a peculiarly human concept." I looked up to find him scratching his chin and searching the ceiling in an apparent attempt to locate the appropriate words to explain his lofty thoughts to someone as lowly as myself. What he came up with was: "I wanted to come and I am here."

"Anyone who wants to come to Earth may do so?"

"Anyone on K-PAX. And a number of other PLANETS, of course."

"Did anyone come with you?"

"No."

"Why did you want to come to Earth?"

"Several reasons. For one, EARTH is a particularly lively place as seen and heard from space. And it is a Class III-B PLANET."

"Meaning ... ?"

"Meaning early stage of evolution, future uncertain."

"I see. And is this your first trip to our planet?"

"Oh, no. I've been here many times."

"When was the first time?"

"In 1963, your calendar."

"And has anyone else from K-PAX visited us?"

"No. I am the first."

"I'm relieved to hear that."

"Why?"

"Let's just say it would cause a lot of people a certain amount of consternation."

"Why?"

"If you don't mind, I'd rather we talk about you today. Would that be all right?"

"If you wish."

"Good. Now-where else have you been? Around the universe, I mean."

"I have been to sixty-four PLANETS within our GALAXY."

"And on how many of those have you encountered life?"

"Why, on all of them. The ones that are barren don't interest me. Of course there are those who are fascinated by rocks and weather patterns and-"

"Sixty-four planets with intelligent life?"

"All life is intelligent."

"Well, how many have human beings such as ourselves?"

"EARTH is the only one with the species homo sapiens that I have visited so far. But we know there are a few others here and there."

"With intelligent life?"

"No, with human life. The PLANETS that support life number into the millions, possibly the billions. Of course we haven't visited them all. That is only a rough estimate."

"We' meaning inhabitants of K-PAX."

"K-PAXians, NOLLians, FLORians..."

"Those are other races on your home planet?"

"No. They are inhabitants of other worlds."

Most delusionals are confused to the point that they stutter or stumble considerably when trying to answer complex questions in a consistent manner. This patient was not only knowledgeable about a variety of arcane topics, but also confident enough of his knowledge to weave a cogent story. I scribbled on my pad the speculation that he might have been a scientist, perhaps a physicist or astronomer, and made a further note to determine how far his knowledge extended into those fields. For now, I wanted to learn something about his early life.

"Let's back up just a bit, if you don't mind. I'd like you to tell me something about K-PAX itself."

"Certainly. K-PAX is somewhat bigger than your PLANET, about the size of NEPTUNE. It is a beautiful world, as is EARTH, of course, with its color and variety. But K-PAX is also very lovely, especially when K-MON and K-RIL are in conjunction."

"What are K-MON and K-RIL.?"

"Those are our two SUNS. What you call AGAPE and SATORI. One is much larger than yours, the other smaller, but both are farther from our PLANET than your SUN is from yours. K-MON is red and K-RIL blue. But owing to our larger and more complex orbital pattern, we have much longer periods of light and darkness than you do, and not so much variation. That is, most of the time on K-PAX it's something like your twilight. One of the things a visitor to your WORLD first notices is how bright it is here."

"Is that why you are wearing dark glasses?"

"Naturally."

"I'd like to clarify something you said earlier."

"Certainly."

"I believe you stated that you have been on Earth for four years and-uh-some odd months."

"Nine."

"Yes, nine. What I'd like very much to know is: Where were you living for those four or five years?"

"Everywhere."

"Everywhere?"

"I have traveled all over your WORLD."

"I see. And where did you begin your travels?"

"In zaire "

"Why Zaire? That's in Africa, isn't it?"

"It happened to be pointing toward K-PAX at the time."

"Ah. And how long were you there?"

"A couple of your weeks altogether. Long enough to become familiar with the land. Meet the beings there. All beautiful, especially the birds."

"Mm. Uh-what languages do they speak in Zaire?"

"You mean the humans, I presume."

"Yes."

"Besides the four official languages and french, there are an amazing number of native dialects."

"Can you say something in Zairese? Any dialect will do."

"Certainly. Ma-ma kona rampoon."

"What does that mean?"

"It means: Your mother is a gorilla."

"Thank you."

"No problem."

"And then where did you go? After Zaire."

"All over africa. Then to europe, asia, australia, antarctica, and finally to the americas."

"And how many countries have you visited?"

"All of them except eastern canada, greenland, and iceland. Those are my last stops."

"All-what-hundred of them?"

"More like two hundred at present, but it seems to change by the minute."

"And you speak all the languages."

"Only enough to get by."

"How did you travel? Weren't you stopped at various borders?"

"I told you: It's difficult to explain..."

"You mean you did it with mirrors."

"Exactly."

"How long does it take to go from country to country at the speed of light or whatever multiples of it you use?"

"No time at all."

"Does your father like to travel?" I detected a brief hesitation, but no strong reaction to the sudden mention of prot's father.

"I imagine. Most K-PAXians do."

"Well, does he travel? What kind of work does he do?"

"He does no work."

"What about your mother?"

"What about her?"

"Does she work?"

"Why should she?"

"They are both retired, then?"

"Retired from what?"

"From whatever they did for a living. How old are they?"

"Probably in their late six hundreds."

"Obviously they no longer work."

"Neither of them has ever worked." Apparently the patient considered his parents to be ne'er-do-wells, and the way he phrased his answer led me to believe that he harbored a deep-seated resentment or even hatred not only of his father (not uncommon) but of his mother (relatively rare for a man) as well. He continued: "No one `works' on KPAX. That is a human concept."

"No one does anything?"

"Of course not. But when you do something you want to do, it's not work, is it?" His grin widened.

"You don't consider what you do to be work, do you?"

I ignored this smug comment. "We'll talk more about your parents later, all right?"

"If you like."

"Fine. There are a couple of other things I'd like to clear up before we go on."

"Anything you say."

"Good. First, how do you account for the fact that, as a visitor from space, you look so much like an Earth person?"

"Why is a soap bubble round?"

"I don't know-why?"

"For an educated person, you don't know much, do you, gene? A soap bubble is round because that is the most energy-efficient configuration. Similarly, many beings around the UNIVERSE look pretty much like we do."

"I see. Okay-you mentioned earlier that-mm EARTH is a particularly lively place as seen and heard from space."

"What did you mean by that?"

"Your television and radio waves go out from EARTH in all directions. The whole GALAXY is watching and listening to everything you say and do."

"But these waves travel only at the speed of light, don't they? They couldn't possibly have reached K-PAX as yet."

He sighed again, more loudly this time. "But some of the energy goes into higher overtones, don'tcha know? It's this principle, in fact, that makes light travel possible. Have you studied physics?"

I suddenly remembered my long-suffering high school physics teacher, who had tried to drum this kind of information into my head. I also felt a need for a cigarette, though I hadn't smoked one in years. "I'll take your word for that, Mist-uh-prot. One more thing: Why do you travel around the universe all by yourself?"

"Wouldn't you, if you could?"

"Maybe. I don't know. But what I meant was: Why do you do it alone?"

"Is that why you think I'm crazy?"

"Not at all. But doesn't it get kind of lonely, all those years-four years and eight months, wasn't it?-in space?"

"No. And I wasn't in space that long. I've been here for four years and nine months."

"How long were you in spacer?"

"I aged about seven of your months, if that's what you mean."

"You didn't feel a need to have someone to talk to for all that time?"

"No." I jotted down: Patient dislikes everyone?

"What did you do to keep yourself occupied?"

He wagged his head. "You don't understand, gene. Although I became seven EARTH months older during the trip, it really seemed like an instant to me. You see, time is warped at super light speeds. In other words-"

Unforgivably, I was too annoyed to let him go on. "And speaking of time, ours is up for today. Shall we continue the discussion next week?"

"As you wish."

"Good. I'll call Mr. Kowalski and Mr. Jensen to escort you back to your ward."

"I know the way."

"Well, if you don't mind, I'd rather call them. Just routine hospital procedure. I'm sure you understand."

"Perfectly."

"Good." The orderlies arrived in a moment and the patient left with them, nodding complacently to me as he went out. I was surprised to find that I was dripping with perspiration, and I remember getting up to check the thermostat after switching off the recorder.

APPENDIX P I: TRANSLATION DONE BY TRANSLATOR 1 (JIŘÍ BEK)

První sezení

Když ho poprvé přivedli do mé ordinace, vzbuzoval dojem, že je sportovec - třeba fotbalista nebo zápasník. Byl vcelku průměrně vysoký spíše podsaditý skoro až snědé pleti. Jeho vlasy byly husté a černé jako uhl. Na sobě měl světle modré manšestrové kalhoty, džínovou košili a plátěné boty. Zpočátku našich setkání jsem mu neviděl do očí, protože pořád nosil tmavé brýle, přestože světlo v ordinaci nebylo nijak ostré.

Požádal jsem ho, aby se posadil. Beze slova pokračoval a složil se do černého křesla. Měl klidné vystupování, kráčel hbitě a koordinovaně. Vypadal uvolněně, a tak jsem propustil sanitáře.

Otevřel jsem jeho složku a do prázdného, žlutého zápisníku jsem zběžně zapsal dnešní datum. S náznakem úsměvu mě upřeně sledoval. Zeptal jsem se, jestli se cítí pohodlně a jestli něco nepotřebuje. K mému překvapení požádal o jablko. Mluvil tiše ale zřetelně, bez jakékoliv známky dialektu či zahraničního přízvuku. Zazvonil jsem na hlavní sestru Betty McAllister a požádal ji, aby se v nemocniční kuchyni poohlédla po nějakém jablku.

Během čekání jsem zkontroloval jeho lékařskou zprávu. Teplota, puls, krevní tlak, EKG a krevní testy byly podle primáře místní kliniky v normě. Zuby v pořádku. Neurologické vyšetření (síla, koordinace, reflexy a tonus svalstva) v pořádku. Rozeznával levou od pravé. Žádné problémy se zrakem, sluchem či reakcí na teplo a chlad. Bez obtíží rozeznával geometrická tělesa a popisoval nebo překresloval obrázky. Také bez problémů řešil složité puzzle. Pacient byl pohotový, všímavý a bystrý. Až na jeho nezvyklé bludy a úplnou ztrátu paměti byl zdravý jako řípa.

Betty se vrátila a přinesla dvě velká jablka. Tázavě se na mě podívala a když jsem přikývl, dala jablka pacientovi, který si je vzal z malého podnosu. "Red Delicious!" vykřikl. "Mé oblíbené!" Nejdřív nám nabídnul, a když jsme odmítli, tak se s chutí zakousl. Propustil jsem Betty a sledoval "protu", jak slupnul ovoce. Ještě nikdy jsem neviděl nikoho si to takto užívat. Jablka snědl do posledního kousku včetně semínek a pak řekl, "Díky a díky," načež si položil ruce na kolena jako malý chlapec a čekal, až začnu.

Většinou se sezení u psychiatra nenahrávají, ale tady v MPI je běžnou praxí, že pro vědecké účely se vše zaznamenává. To co bude následovat, je přepis naší první schůzky, který je místy doplněný mými postřehy. Při úvodních sezeních jsem jako obvykle volil nezávaznou konverzaci, abych získal důvěru a pacienta tak lépe poznal.

"Řeknete mi prosím své jméno?"

"Ano." Že by smysl pro humor?

"Jak se jmenujete?"

"Mé jméno je prot." Řekl to tak, aby se to rýmovalo se slovem "proud" a ne se slovem "šrot".

"A to je vaše jméno nebo příjmení?"

"To je celé. Jsem prot."

"Pane prote, víte, kde jste?"

"Jen prot. Samozřejmě, jsem v manhattanském psychiatrickém institutu."

V hodný okamžik jsem postřehl, že prot měl ve zvyku psát velkými písmeny názvy planet, hvězd atd., ale opomněl jména osob, institucí dokonce států. V mé zprávě se této zvyklosti budu držet, abych zachoval její konzistenci a lépe vylíčil portovu osobnost.

"Dobře. Víte kdo jsem?"

"Vypadáte jako psychiatr."

“Správně, jsem doktor Brewer. Co je dnes za den?”

“Oh, vy jste jen záskok. Středa.”

“Jaký je rok?”

“1990.”

“Kolik ukazují prstů?”

“Skvělé. A teď pane -omluvte mě- prote, víte, proč jste tady?”

“Ale zajisté. Podle vás jsem blázen,”

“Preferuji termín ‘nemocný.’ Myslíte si, že jste nemocný?”

“Nanejvýš se mi stýská po domově.”

“A kde je váš ‘domov’?”

“K-PAX.”

“Kejpaks?”

“K-pomlčka-P-A-X.”

“S velkým K?”

“Vše je psáno velkým.”

“Aha. K-PAX. To je ostrov?”

Usmál se, protože si asi uvědomil, že jsem věděl o jeho přesvědčení ve svůj jiný svět. Ale on jednoduše odpověděl. “K-PAX je PLANETA.” Pokračoval, “Nebojte se, nebudu se vám drásat ven z hrudi.”

S úsměvem jsem odvětil. “V pořádku. Kde je K-PAX?” Zdálo se, že si tolerantně povzddech a zakroutil hlavou.

“Asi sedm tisíc světelných let odtud. Na místě, kterému říkáte SOUHVĚZDÍ LYRA.”

“Jak jste se dostal na Zem?”

“To je poněkud složitě...”

V tuto chvíli jsem si do zápisníku poznamenal zajímavý postřeh. I když mám mnohaleté zkušenosti, tak mě ta jeho povýšenost začala jít na nervy a to se známe teprve pár minut. Řekl jsem, “Tak to zkuste.”

“Je to otázka využití energie světla. Možná tomu budete těžko věřit, ale používáme k tomu zrcadla.”

Nemohl jsem si pomoci a pomyslel si, že to na mě hraje. Potlačil jsem úsměv. “Cestujete rychlostí světla?”

“To ne, ale umíme cestovat daleko rychleji - libovolné násobky konstanty c . Jinak bych měl přece sedm tisíc let, nemám pravdu?”

Přinutil jsem se opětovat úsměv. “To je velmi zajímavé. Řekl jsem, ‘ale podle Einsteina nic nemůže putovat rychleji než světlo nebo chcete-li dvě stě devadesát devět tisíc sedm set devadesát devět kilometrů za vteřinu, pokud si to pamatuji správně.’”

“Špatně jste pochopili einsteina. On pouze řekl, že nic nemůže zrychlovat na rychlost světla, protože by se jeho hmota stala nekonečnou. einstein neřikal nic o entitách putujících rychlostí světla nebo dokonce rychleji.”

“Ale pokud se hmota stane nekonečnou když...”

Položil si nohy na můj stůl. “Doktore brewere - můžu vám říkat gene? Zprv, kdyby to byla pravda, potom by fotony měly nekonečnou hmotnost, ne? Mimo to tachyonovou rychlostí...”

“Tachyonovou?”

“Entity, které se pohybují rychleji než světlo se nazývají tachyony. Můžete si to vyhledat.”

“Ano to udělám, děkuji.” Při posлуování nahrávky má odpověď zněla poněkud podrážděně. “Pokud tomu rozumím správně, tak jste na Zem nepřiletěl v nějaké vesmírné lodi. Prostě jste si 'stopnul' paprsek světla.”

“Můžete tomu tak říkat.”

“Jak dlouho trvala cesta z vaší planety na Zem?”

“Ani vteřinu. Abyste tomu rozuměl, tachyony se pohybují rychleji než světlo, tím pádem zpět v čase. Samozřejmě pro cestovatele čas plyne, takže po čas cesty stárne.”

“Jak dlouho už jste na Zemi?”

“Podle vašich měřítek čtyři roky a devět měsíců.”

“Kolik je vám tím pádem let?”

“Tři sta třicet sedm.”

“Vám je doopravdy tři sta třicet sedm?”

“Vskutku.”

“Dobrá, mohl byste toho o sobě říct víc?” I když jsem okamžitě poznal, že příběh tohoto muže je absurdní, je běžnou psychiatrickou praxí takto postupovat a dál se vyptávat s nadějí, že se o pacientovi s amnesií dozvím informace o jeho skutečném zázemí.

“Máte na mysli ještě než jsem přišel na ZEM? Nebo...”

“Začneme takto: Jak to, že vybrali právě vás, abyste přicestoval z vaší planety na tu naši.”

Tentokrát se na mě pacient vyloženě šklebil. Vypadalo to nevinně, možná až naivně, ale raději jsem listoval jeho složkou, než na něj zírat, jak se na mě v těch černých brýlích culí.

Řekl, “Vybrán.’ To je podivný lidský koncept.” Vzhlédnul jsem k protovi, který se škrábal na bradě a prohlížel si strop. Jakoby hledal ta správná slova pro své ušlechtilé myšlenky, které měl podat někomu tak obyčejnému, jako jsem byl já. Nakonec vymyslel tohle: “Chtěl jsem přijít, a tak jsem zde.”

“Takže na Zem může cestovat každý dle libosti?”

“Kdokoliv z K-PAXu může přijít. A samozřejmě taky z několika dalších PLANET.”

“Přišel s vámi ještě někdo?”

“Ne.”

“Proč jste přišel na Zem?”

“Hned z několika důvodů. Tak třeba z vesmírného hlediska je ZEMĚ obzvláště plná života. Také je to PLANETA třídy III-B.”

“Což znamená?”

“Počáteční stav evoluce s nejistou budoucností.”

“Chápu. Je tohle vaše první cesta na naši planetu?”

“Ne, už jsem tady byl mnohokrát.”

“Kdy to bylo poprvé?”

“1963 vašeho letopočtu.”

“Navštívil nás ještě někdo jiný z K-PAXu?”

“Ne, já jsem první.”

“Tak to rád slyším.”

“Proč?”

“Řekněme, že by to jistým lidem způsobilo vrásky na čele.”

“Proč?”

“Jestli by vám to nevadilo, tak bych dneska raději mluvil o vás.”

“Posлуžte si.”

“Dobře. Povězte mi něco o vašich vesmírných cestách. Kde všude jste zavítal?”

“V naší GALAXII jsem navštívil šedesát čtyři PLANET.”

“V kolika případech jste narazil na život?”

“Na všech PLANETÁCH byl život. Ty pusté mě nezajímají. Samozřejmě se najdou tací, kteří obdivují skály a střídání počasí, ale...”

“Šedesát čtyři planet s inteligentním životem?”

“Každý život je inteligentní.”

“Na kolika planetách žijí lidé jako my?”

“Zatím jsem navštívil pouze jednu PLANETU, na které se vyskytují homo sapiens a tou je ZEMĚ. Víme, že je tam ještě několik dalších takových.

“S inteligentním životem?”

“Ne, s lidským životem. Miliony možná miliardy PLANET mají vhodné podmínky pro život. Přirozeně jsme je všechny nenavštívili. To je pouze hrubý odhad.”

“Tím 'my' myslíte obyvatelé K-PAXu?”

“K-PAXiané, NOLLiané, FLORiané...”

“Myslíte další rasy obývající vaši planetu?”

“Ne, to jsou obyvatelé jiných světů.

Většina pacientů trpících přeludy jsou zmatení, mluví nejistě a koktají, když mají srozumitelně zodpovědět složité otázky. Tento pacient byl nejenom znalý různých tajuplných okruhů, ale měl pořádnou sebedůvěru, když dokázal splétat tak přesvědčivý příběh. Naškrábal jsem si do deníku, že možná mohl být vědec, fyzik nebo astronom a připsal další poznámky o jeho dalekosáhlých vědomostech v tomto oboru. Teď jsem se chtěl něco dozvědět o jeho dětství.

“Na chvíli tohle téma opustíme, pokud vám to nevadí. Mohl byste mi něco říct o samotném K-PAXu?”

“K-PAX je určitě větší, než vaše PLANETA. Asi jako NEPTUN. Se svou různorodostí a tolika barvami to je krásný svět. Stejně jako ZEMĚ. K-PAX je nádherný zvláště pokud jsou K-MON a K-RILL v konjunkci.

“Co jsou to K-MON a K-RILL?”

“Přeci naše dvě SLUNCE. Vy jim říkáte AGAPE a SATORI. Jedno je mnohem větší, než vaše a to druhé zase menší, ale obě jsou dál od naší PLANETY, než vaše SLUNCE od vaší. K-MON je červený a K-RILL modrý. Díky složitějšímu orbitálnímu systému máme daleko delší období světla a tmy, než vy a také s málo obměnami. Díky tomu na K-PAXu vládou podmínky podobné vašemu šeru. U vás je daleko více světla, což je taky jedna z prvních věcí, které si zde návštěvník všimne.”

“Proto nosíte brýle?”

“Přirozeně.”

“Rád bych si objasnil něco, co jste dříve zmínil.”

“Ovšem.”

“Řekl jste, že na Zemi putujete již čtyři roky a asi několik měsíců, pokud si to pamatujete správně.”

“Devět.”

“Ano, devět. Rád bych věděl, kde jste po ty čtyři roky a devět měsíců bydlel?”

“Všude.”

“Všude?”

“Procestoval jsem celý váš SVĚT.”

“Aha, kde začínala vaše cesta?”

“V zair.”

“Proč Zair? To je v Africe, že?”

“Tehdy prostě afrika mířila na K-PAX.”

“Jak dlouho jste tam zůstal?”

“Dohromady pár vašich týdnů. Dost dlouho na to, abych se seznámil s místní zemí a potkal různé bytosti. Všechny byly obdivuhodné. Zvláště ptáci.”

“Jakým jazykem se mluví v Zairu?”

“Asi myslíte lidi.”

“Ano.”

“Kromě čtyřech úředních jazyků a francouzštiny také mnoha krásnými domorodými dialekty.”

“Mohl byste něco říct Zairijsky? Jakýmkoliv dialektem.”

“Určitě. Ma-ma kona rampoon.”

“Co to znamená?”

“Vaše matka je gorila.”

“Děkuji.”

“Rádo se stalo.”

“Kam jste šel potom? Po Zairu?”

“Procestoval jsem celou afriku, potom evropu, asii, austrálii, antarktidu až jsem konečně dorazil do ameriky.

“Kolik jste navštívil zemí?”

“Všechny kromě východní kanady, grónska a islandu. To jsou mé poslední zastávky.”

“Kolik stovek zemí to bylo?”

“Jen dvě stě, ale každou chvíli se to může změnit.”

“Mluvíte všemi jazyky?”

“Jen tolik, abych si vystačil.”

“Jak jste cestoval? Copak vás nezastavovali na hranicích?”

“Říkal jsem, že se to obtížně vysvětluje...”

“Myslíte tím ten trik se zrcadly?”

“Přesně.”

“Jak dlouho trvá cesta mezi státy, pokud cestujete rychlostí světla nebo jejími násobky?”

“Je to okamžik”

“Cestuje váš otec rád?” Všiml jsem si letmého zaváhání. Žádná silná reakce na zmínku protova otce.

“Řekl bych, že ano. Většina K-PAXanů má rádo cestování.”

“Takže cestuje? Čím se živí?”

“On nepracuje”

“Co vaše matka?”

“Co je s ní?”

“Pracuje?”

“Proč by to dělala?”

“Takže už jsou v důchodu?”

“V jakém důchodu?”

“Po práci šli přeci do důchodu. Kolik jim je let?”

“Asi už jim táhne na sedm set let.”

“Očividně už nepracují.”

“Ani nikdy nepracovali.” Pacient zjevně vnímá své rodiče jako lenivé vagabundy. Způsobem jakým to řekl, mě dovedlo k myšlence, že chová ke svým rodičům hluboce zakořeněnou nelibost nebo dokonce nenávisť a to nejen k otci (což je celkem běžné), ale dokonce i k matce (u muže je to výjimka). Pokračoval: “Na K-PAXu nikdo nepracuje. To je čistě lidský koncept.”

“Nikdo nic nedělá?”

“Tak to nemyslím, ale když děláte, co vás baví, tak to není práce, ne?” Pousmál se.

“Vaší profesi nepovažujete za práci, ne?”

Tuhle samolibost jsem ignoroval. “O vašich rodičích si tedy popovídáme později, ano?”

“Jak je libo.”

“Dobře. Ještě je tady pár věcí, které bych si chtěl ujasnit, než přejdeme dál.”

“Klidně.”

“Skvělé.”

“Čím to, že na návštěvníka z vesmíru vypadáte tak moc jako obyvatel Země?”

“Proč je mýdlová bublina kulatá?”

“Nevím, proč?”

“Na vzdělaného člověka toho moc nevíte, gene. Mýdlová bublina je kruhová, protože to je nejúspornější tvar. Taktéž mnoho bytostí ve VESMÍRU vypadá podobně jako my.”

“Aha. Dříve jste zmínil, že ZEMĚ je obzvláště čilé místo, jak je možné vidět a slyšet z vesmíru.”

“Co jste tím myslel?”

“Vaše televizní a rádiové vlny proudí ze ZEMĚ do celého vesmíru. Celá GALAXIE vás sleduje a naslouchá všemu, co děláte a říkáte.

“Ale vlny se šíří pouze rychlostí světla, ne? Těžko už mohly dosáhnout K-PAXu.”

Zase si povzdechl, tentokrát hlasitěji. “Část energie se přetvoří do vyšší harmonické frekvence, copak to nevíte? Podobný princip umožňuje cestování rychlostí světla. Měl jste někdy fyziku?”

Najednou jsem si vzpomněl na mého nesnesitelného učitele na střední škole, který se mi snažil podobné znalosti vetlouct do hlavy. Taky jsem dostal chuť na cigaretu, i když jsem už roky žádnou neměl. “Beru vás za slovo pane... prote. Ještě jedna věc. Proč cestujete po vesmíru sám?”

“Vy byste necestoval, mít takovou příležitost?”

“Možná, nevím. Myslel jsem tím, proč cestujete sám?”

“Proto si myslíte, že jsem blázen?”

“To vůbec ne. Pokud se nepletu, tak už čtyři roky a osm měsíců cestujete vesmírem. Necítíte se osamělý?”

“Ne. Ve vesmíru jsem nebyl tak dlouho. Na ZEMI jsem už čtyři roky a devět měsíců.”

“Jak dlouho jste tam tedy byl?”

“Zestárnul jsem asi o sedm vašich měsíců, jestli se ptáte na tohle.”

“Ne.” Rychle jsem si poznamenal: Pacient nemá nikoho rád?

“Co jste mezitím dělal?”

Zakroutil hlavou. “Gene, vy mi nerozumíte. I když jsem zestárnul o sedm POZEMSKÝCH měsíců, cesta pro mě byla okamžitá. Chápejte, že čas je pokřivený při super světelné rychlosti. Jinými slovy...”

Je to neomluvitelné, ale už jsem byl příliš mrzutý, abych ho nechal pokračovat. “Když už mluvíme o času, ten náš pro dnešek právě vypršel. Budeme pokračovat příští týden?”

“Jak si přejete.”

“Dobře, zavolám Kowalskiho a Jensena, kteří vás doprovodí zpátky do pokoje.”

“Já trefím sám.”

“Jestli vám to nebude vadit, tak je zavolám. Je to rutinní postup, jsem si jist, že to pochopíte.”

“Ale jistě.”

“Skvělé.” Ošetřovatelé rychle přišli a pacient s nimi odešel, avšak při odchodu samolibně pokýval hlavou. Překvapilo mě to, ale docela ze mě kapal pot. Když jsem vypnul rekordér, zkontroloval jsem termostat.

APPENDIX P I: TRANSLATION DONE BY TRANSLATOR 2

(RICHARD PODANÝ)

PRVNÍ SEZENÍ

Když mi ho přivedli do vyšetřovny, můj první dojem zněl: sportovec, snad fotbalista nebo zápasník. Vysoký maličko pod průměr, podsaditý, tmavší, snad přímo snědý. Vlasy měl husté a černé jako uhlí. Na sobě měl blankytně modré manšestráky, džinovinovou košili a tenisky. Při několika prvních setkáních jsem mu neviděl do očí; ačkoli světlo nebylo nijak zvlášť silné, vždycky měl tmavé brýle.

Vybídl jsem ho, ať se posadí. Beze slova došel k černému vinylovému křeslíku a svalil se na něj. Choval se klidně, chodil čile a s dobrou koordinací. Působil uvolněně. Propustil jsem ošetřovatele.

Otevřel jsem jeho složku a do nového žlutého notesu jsem si poznamenal datum. Sledoval mě vcelku soustředěně a s náznakem úsměvu. Zeptal jsem se ho, jestli má pohodlí, anebo jestli něco nepotřebuje. K mému překvapení požádal o jablko. Mluvil tiše, ale zřetelně, na jeho hlasu se nedal poznat žádný krajový nebo cizí přízvuk. Zavolal jsem si bzučákem naši vrchní sestru, Betty McAllisterovou, a poprosil jsem ji, ať se podívá, jestli jsou v nemocniční kuchyni k mání nějaká jablka. Pak jsme čekali a já si zatím prolistoval jeho chorobopis: teplota, puls, krevní tlak, EKG, sedimentace, všechno v běžném rozmezí, aspoň podle hlavního praktického lékaře naší kliniky, doktora Chakrabortyho. Žádné stomatologické problémy. Neurologické vyšetření (svalový výkon, koordinace, reflexy, tonus) v normálu. Rozlišování stran v normálu. Žádné problémy s ostrostí zraku, se sluchem, s vnímáním tepla a chladu a dotyku, s manipulací s platónskými tělesy, s popisem obrázků, s obkreslováním postav. Žádné potíže s řešením složitých zadání a skládaček. Pacient je bystrého ducha, pozorný, odpovídá logicky. Kromě svého prazvláštního bludu a naprosté amnézie je zkrátka zdravý jako řípa.

Betty přinesla dvě veliká jablka. Pohledem si vyžádala moje schválení, a když jsem přikývl, nabídla je pacientovi. Vzal si je z nevelkého tácu. „Red delicious!“ vybafl. „Ty mám nejradši!“ Nejdřív nám nabídl, ať si kousneme, a když jsme odmítli, pořádně a hlučně se zahryzl. Propustil jsem vrchní sestru a díval jsem se, jak „prot“ hltá jablko. Nikdy jsem snad neviděl, že by si někdo něčeho užíval víc. Snědl obě jablka do posledního kousku, včetně jádřinců. Když skončil, řekl: „Díky a ještě jednou díky,“ a pak čekal, až začnu, a ruce měl na kolenou jako školáček.

Psychiatrické pohovory se obvykle nenahrávají, ale my to na MPÚ běžně děláme, kvůli výzkumu a výuce. Takže teď následuje přepis našeho prvního sezení, prokládaný sem tam mými postřehy. Jak bývá u úvodních pohovorů obvyklé, měl jsem v úmyslu si s ním jednoduše poklábosit, poznat ho a získat si jeho důvěru.

„Můžete mi, prosím, říct svoje jméno?“

„Ano.“ Že by doklad smyslu pro humor?

„Jak se jmenujete?“

„Jmenuji se prot.“

„A to je křestní jméno, anebo příjmení?“

„To je celé moje jméno. Jsem prot.“

„Víte, kde jste, pane prote?“

„Jen prote. Ano, samozřejmě. Jsem na manhattanském psychiatrickém ústavu.“

Posléze jsem zjistil, že prot přiděluje samá velká písmena jménům všech planet a hvězd a tak podobně, ale malá počáteční písmena jménům lidí, institucí, ba i států. V zájmu důslednosti, a také abych lépe zachytil charakter svého pacienta, v celé této zprávě jeho přístup respektuji.

„Správně. A víte, kdo jsem já?“
„Vypadáte na psychiatra.“
„Opět správně. Jsem doktor Brewer. Který je dnes den?“
„Aha. Zastupující ředitel. Středa.“
„Hmm. A rok?“
„1990.“
„Kolik prstů držím zdvižených?“
„Tři.“
„Výborně. A dále, pane... promiňte, prote. Víte, proč jste tady?“
„Ovšemže. Myslíte si, že jsem blázen.“
„Já raději užívám výraz ‚nemocný‘. Myslíte si, že jste nemocný?“
„Snad trochu trpím steskem po domově.“
„A ten váš domov je co?“
„K-PAX.“
„Kápaks?“
„Ká, pomlčka, pé, á, iks. K-PAX.“
„S velkým K?“
„Ze samých velkých písmen.“
„A tak. K-PAX. To je nějaký ostrov?“

Na to se usmál, očividně mu došlo, že o jeho údajném původu z jiného světa musím vědět. Přesto prostě odpověděl: „K-PAX je PLANETA.“ A dodal: „Ale žádné obavy – břicho vám neprokousnu a nevyskočím ven.“

Oplatil jsem mu úsměv. „O to jsem neměl strach. Kde je K-PAX?“ Vzdychl si, ale podle všeho snášenlivě, a potřásl hlavou.

„Asi tak sedm tisíc světelných let odsud. V místech, kterým vy říkáte SOUHVĚZDÍ LYRY.“

„Jak jste se dostal na Zemi?“

„To se poněkud složitě vysvětluje...“

V tom okamžiku jsem si do notesu zapsal překvapující postřeh, že jsme spolu sice pouhých několik minut, ale přes to i přes své letité zkušenosti začínám být z jeho nápadné blahosklonnosti poněkud naštvaný. „Zkuste to se mnou,“ řekl jsem.

„Jde prostě o to, jak ovládnout energii světla. Asi pro vás bude maličko těžké tomu uvěřit, ale dělá se to za pomoci zrcadel.“

Neubránil jsem se pocitu, že se mnou hraje divadýlko, ale bylo to vcelku vtipné a já potlačil touhu se uchechtnout. „Pohybujete se rychlostí světla?“

„Kdepak, to ne. Pohybujeme se podstatně vyšší rychlostí, mnohonásobkem c . Jinak by mi přece muselo být přinejmenším sedm tisíc let, že?“

Přinutil jsem se mu úsměv oplatit. „To je velmi zajímavé,“ poznamenal jsem, Jenže podle Einsteina se nic nemůže pohybovat rychlostí vyšší, než je rychlost světla, což je něco maličko pod tři sta tisíc kilometrů za sekundu, jestli si dobře vzpomínám.“

„Špatně jste einsteina pochopil. On jen tvrdil, že nic nemůže zrychlit na rychlost světla, protože by to získalo nekonečnou hmotnost. Einstein neřekl nic o entitách, které se už pohybují rychlostí světla nebo vyšší.“

„Ale když se hmotnost stává nekonečnou, pokud...“

Pleskl dlaněmi na plochu mého psacího stolu. „Tak za prvé, doktore brewere - ostatně můžu vám říkat gene? -, kdyby to platilo, tak i samy fotony by musely mít nekonečnou hmotnost, no ne? A kromě toho, při tachyonových rychlostech...“

„Tachyonových?“

„Částice pohybující se nadsvětelnou rychlostí se nazývají tachyony. Klidně si to najděte.“

„Díky. Najdu si to." Moje odpověď na nahrávce zní poněkud rozmrzele. „Takže jestli vám dobře rozumím, nedostal jste se na Zemi ve vesmírné lodi. Tak nějak jste si ‚stopnul světelný paprsek.'"

„Dá se to tak říct."

„Jak dlouhou dobu vám zabrala cesta z vaší planety na Zemi?"

„Nijak. Víte, tachyony se pohybují rychleji než světlo, takže se pohybují zpátky v čase. Samozřejmě že čas ubíhá pro samotného cestovatele, takže ten je u cíle starší, než byl na začátku cesty."

„A jak dlouho už jste tady na Zemi?"

„Čtyři roky a devět měsíců. Myslím tím vaše roky."

„Tím pádem jste jak starý? Samozřejmě v pozemských měřítkách."

„Tři sta třicet sedm."

„Vám je tři sta třicet sedm let?"

„Ano."

„No dobrá. Povězte mi něco víc o sobě, prosím." I když jsem věděl, jak je jeho historika nereálná, standardní psychiatrický postup u pacienta s amnézií prostě zní: rozpovídat a doufat, že tak získáme informace o jeho skutečné minulosti.

„Myslíte před tím, než jsem přišel na ZEMI? Nebo..."

„Začněme takhle: jak se stalo, že vás vybrali k cestě z vaší planety na tu naši?"

Teď už se na mě pacient vysloveně zubil. I když se to zdálo být vcelku nevinné, ba snad i bezelstné, zjistil jsem, že než abych se díval na ten jeho výraz kočky Šklíby ve tmavých brýlích, raději se probírám složkou. „Vybrali," utrousil. „To je typicky lidský přístup." Vzhlédl jsem a zjistil jsem, že se škrábe na bradě a prohlíží si strop, jako by se tam snažil najít vhodná slova, kterými vyloží své vznešené myšlenky někomu tak nízkému, jako jsem já. Jenže pak z něj vylezlo jen tohle: „Chtěl jsem k vám, takže u vás jsem."

„Kdokoli, kdo chce na Zemi, sem může přijet?"

„Kdokoli na K-PAXu. A na mnoha dalších PLANETÁCH, samozřejmě."

„Přiletěl někdo s vámi?"

„Ne."

„Proč jste chtěl na Zemi?"

„Z několika důvodů. Především je ZEMĚ na pohled a na poslech z VESMÍRU velice rušná. A taky je to PLANETA třídy III-B."

„Což znamená...?"

„Což znamená časné evoluční stadium, budoucnost nejistá."

„Chápu. A vypravil jste se na naši planetu poprvé?"

„Ne, to ne. Byl jsem tu mnohokrát."

„Kdy to bylo poprvé?"

„Podle vašeho kalendáře v roce 1963."

„A navštívil nás někdy i někdo jiný z K-PAXu?"

„Ne. Já jsem první."

„To mě uklidňuje."

„Proč?"

„Řekněme, že spoustu lidí by to svým způsobem vyvedlo z míry."

„Proč?"

„Pokud by vám to nevadilo, budu raději, když dnes budeme mluvit o vás. Vyhovuje vám to?"

„Jak si přejete."

„Dobrá. Takže... kde ještě jste byl? Myslím jako ve vesmíru."

„Navštívil jsem v naší GALAXII celkem šedesát čtyři PLANETY."

„A na kolika z nich jste našel život?"

„Na kolika? Přece na všech. Ty plané mě nezajímají. Samozřejmě že někoho fascinují horniny a klimatické jevy a...”

„Čtyřiašedesát planet s inteligentním životem?”

„Každý život je inteligentní.”

„A na kolika žijí lidé, jako jsme my?”

„ZEMĚ je jediná obydlená druhem homo sapiens, kterou jsem zatím navštívil. Ale víme, že tu a tam se jich ještě pár vyskytuje.”

„Myslíte s inteligentním životem?”

„Ne, s lidským životem. PLANET, které hostí život, jsou miliony, možná i miliardy. Všechny jsme je pochopitelně nenavštívili. Je to jen hrubý odhad.”

„Tím ‚my‘ myslíte obyvatele K-PAXu.”

„K-PAXany, NOLLijce, FLORijce...”

„To jsou další rasy žijící na vaší rodné planetě?”

„Ne. To jsou obyvatelé jiných SVĚTŮ.” Když lidi trpící bludy nutíte odpovídat konzistentně na složité otázky, jsou většinou tak zmatení, že začnou výrazně koktat a zadržovat. Tento pacient nejenže vládl znalostmi z řady složitých oborů, ale navíc si byl svou historkou dost jistý, aby z ní spředel přesvědčivé líčení. Naškrábal jsem do notýsku spekulaci, že to možná bude nějaký vědec, snad fyzik nebo astronom, a dále jsem si poznamenal, že mám zjistit, jak daleko sahají jeho vědomosti v těchto oborech. Teď jsem se však chtěl dozvědět něco víc o raných fázích jeho života.

„Když dovolíte, vrátíme se o něco nazpět. Ocenil bych, kdybyste mi pověděl něco K-PAXu samotném.”

„Jistěže. K-PAX je o něco větší než vaše PLANETA, má zhruba rozměry NEPTUNU. Je to krásný SVĚT, stejně jako ZEMĚ, samozřejmě, protože ta má spoustu barev a různorodosti. Ale i K-PAX je velice příjemný, zvláště když jsou K-MON a K-RIL v konjunkci.”

„Co je to K-MON a K-RIL?”

„To jsou naše dvě SLUNCE. Vy jim říkáte AGAPE a SATORI. Jedno je mnohem větší než to vaše, druhé menší, ale obě jsou dál od naší PLANETY, než je vaše SLUNCE od ZEMĚ. K-MON je červený a K-RIL modrý. Ale my máme díky delší a komplikovanější oběžné dráze mnohem déle trvající období světla a tmy než vy, a ne tolik kolísání. Na K-PAXu je vlastně většinou něco jako váš soumrak. Jedna z věcí, kterých si návštěvník vašeho SVĚTA všimne nejdříve, je, jak je tu jasno.”

„Proto nosíte ty tmavé brýle?”

„Přirozeně.”

„Rád bych si vyjasnil něco, co jste říkal před chvílí.”

„Jistě.”

„Pokud se nepletu, tvrdil jste, že na Zemi jste už čtyři roky a... eee... nějakých pár měsíců.”

„Devět.”

„Ano, devět. A já bych si rád udělal jasno v tomhle: kde jste celé ty čtyři roky, skoro pět, žil?”

„Všude možně.”

„Všude možně?”

„Cestoval jsem po celém vašem SVĚTĚ.”

„Aha. A kde jste s tou cestou začal?”

„V zairu.”

„Proč v Zairu? To je v Africe, ne?”

„Náhodou byl zrovna přivracený ke K-PAXu.”

„A tak. A jak dlouho jste tam byl?”

„Dohromady pár vašich týdnů. Dost dlouho, abych blíž poznal krajinu. Seznámil se s tamními bytostmi. Jsou všechny krásné, zvláště ptáci.“

„Hmm. A... jakými jazyky se mluví v Zairu?“

„Předpokládám, že mluvíte o lidech.“

„Ano.“

„Kromě čtyř oficiálních jazyků a francouzštiny tam mají i ohromující množství domorodých nářečí.“

„Můžete říct něco zairsky? Spokojím se s jakýmkoli nářečím.“

„Ovšem. Ma-ma kotta rampoon.“

„To znamená co?“

„To znamená: Tvoje matka je gorila.“

„Díky.“

„Rádo se stalo.“

„A pak jste šel kam? Po tom Zairu.“

„Po celé africe. Pak do evropy, asie, austrálie, antarktidy, a konečně do ameriky.“

„Kolik zemí jste navštívil?“

„Všechny, kromě východní části kanady, grónská a islandu. To jsou moje poslední zastávky.“

„Takže všech sto... a jánevímkolik?“

„Teď už spíš přes dvě stě, ale mám dojem, jako by se to měnilo od minuty k minutě.“

„A mluvíte všemi jazyky?“

„Jen natolik, abych s tím vystačil.“

„Jak jste cestoval? Nezastavovali vás na hranicích?“

„Už jsem vám říkal, že se to těžko vysvětluje...“

„Myslíte to, jak k tomu používáte zrcadla.“

„Přesně tak.“

„Jak dlouho trvá dostat se z jedné země do druhé rychlostí světla, nebo jejím násobkem?“

„Nijak.“

„Cestuje váš otec rád?“ Na tu nečekanou zmínku o protově otci jsem zaznamenal kratičké zaváhání, ale žádnou silnější reakci.

„Počítám, že ano. Většina K-PAXanů ráda cestuje.“

„No a co on, cestuje vůbec? A jaké se věnuje práci?“

„Nevěnuje se žádné práci.“

„A co vaše matka?“

„Co s ní má být?“

„Pracuje?“

„Proč by měla?“

„Takže jsou oba na odpočinku?“

„Na odpočinku od čeho?“

„Od toho, čím si vydělávali. Kolik jim je let?“

„Nejspíš končí šestou stovku.“

„To se není co divit, že už nepracují.“

„Ani jeden z nich nikdy nepracoval.“ Pacient očividně svoje rodiče považoval za nějaké flákače, a tón, jakým to vyslovil, mě vedl k domněnce, že chová hluboko zakořeněnou nenávisť nejen k otci (nic nezvyklého), ale i k matce (u muže relativně vzácné). Pokračoval:

„Na K-PAXu nikdo nepracuje. To je lidský pojem.“

„Nikdo tam nedělá nic?“

„To samozřejmě ne. Ale když děláte něco, co dělat chcete, není to přece práce, no ne?“ Jeho úsměv se ještě roztáhl.

„Ani vy nepovažujete to, co děláte, za práci, že?“

Nechal jsem ten arogantní komentář být. „Promluvíme si víc o vašich rodičích jindy, co vy na to?“

„Jak je libo.“

„V pořádku. Než budeme pokračovat, ještě bych si chtěl vyjasnit pár věci.“

„Pro vás cokoli.“

„Dobrá. Za prvé, jak vysvětlíte, že coby návštěvník z kosmu vypadáte tak moc jako pozemšťan?“

„Proč je mýdlová bublina kulatá?“

„Nevím. Proč?“

„Na vzdělance toho moc nevíte, vidíte, gene? Mýdlová bublina je kulatá proto, že je to energeticky nejúčinnější uspořádání. A stejně tak i mnohé bytosti ve VESMÍRU vypadají dost podobně jako my dva.“

„Rozumím. Předtím jste se zmínil, že... hmm... že Země je na pohled a na poslech z vesmíru velice rušná. Co jste tím myslel?“

„Že vaše televizní a rozhlasové vlny putují od ZEMĚ všemi směry. Celá GALAXIE vidí a slyší všechno, co říkáte a děláte.“

„Jenomže tyhle vlny se pohybují pouze rychlostí světla, ne? Takže na K-PAX se ještě rozhodně dostat nemohly.“

Vzdychl si znovu, tentokrát hlasitěji. „Jenomže část energie přechází do vyšších stupňů, jestli to teda nevíte. Vlastně právě díky tomuhle principu je možné cestovat rychlostí světla. Studoval jste fyziku?“

Najednou jsem se rozpomněl na svého utrápeného učitele fyziky na střední škole, který se mi pokoušel natlouct do hlavy podobné informace. Kromě toho jsem zatoužil po cigaretě, ačkoli nekouřím už roky. „Budu vám muset věřit, pa... eee, prote. A ještě něco: Proč cestujete po celém vesmíru úplně sám?“

„Vy byste to tak nedělal, kdybyste mohl?“

„Možná. Nevím. Já to ale myslel takhle: proč to děláte sám?“

„Proto si myslíte, že jsem blázen?“

„Vůbec ne. Ale necítíte se poněkud osaměle... když jste ve vesmíru sám takovou dobu... kolik že to bylo, čtyři roky a devět měsíců?“

„Ne. A nebyl jsem ve VESMÍRU tak dlouho. Čtyři roky a devět měsíců jsem tady.“

„A jak dlouho jste tam byl?“

„Zestárnul jsem zhruba o sedm vašich měsíců, jestli se ptáte na tohle.“

„A necítil jste po celou tu dobu potřebu mít někoho, s kým byste mohl mluvit?“

„Ne.“ Poznamenal jsem si: Pacient nesnáší úplně všechny?

„A čím jste se zabavoval?“

Zavrtěl hlavou. „Vy to nechápete, gene. Já jsem sice po té cestě na ZEMI dorazil o sedm měsíců starší, ale připadalo mi to jako okamžik. Víte, ve vysoce nadsvětelných rychlostech se čas pokřivuje. Jinak řečeno...“

Je to neodpuštělné, ale byl jsem příliš otrávený, než abych ho nechal domluvit. „A když už je řeč o čase, ten náš dnešní právě vypršel. Můžeme v naší debatě pokračovat za týden?“

„Jak si přejete.“

„Dobře. Zavolám pány Kowalského a Jensena, aby vás doprovodili zpátky na oddělení.“

„Já trefím.“

„Přesto bych je s vaším dovolením zavolal. Běžná ústavní procedura. Jistě to chápete.“

„Dokonale.“

„Dobrá." Ošetřovatelé přišli za chvíli a pacient s nimi odešel a mezi dveřmi na mě samolibě kývl. Překvapilo mě, že jsem celý zpocený, a vzpomínám si, že jen co jsem vypnul magnetofon, vstal jsem a šel jsem se podívat na teploměr.

Hodnocení soutěžního příspěvku k překladatelské soutěži 2015/2016

Heslo: prot
Typ příspěvku: literární překlad

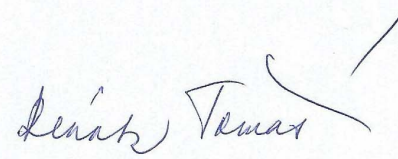
Příspěvek je překladem úryvku z románu Gena Brewera K-PAX, který již také vyšel v českém překladu. Na jednu stranu je pochopitelné, že autor soutěžního příspěvku nechtěl být publikovaným překladem ovlivněn, a proto jej dosud nečetl, na druhou stranu v reálné překladatelské praxi by takový postup postrádal smysl – nový překlad se obvykle nějakým způsobem odvíjí od dříve provedeného, nahrazuje např. překlad archaický či překlad nepodařený, jinými slovy bez přijatelného zdůvodnění by nový překlad těžko hledal své místo. Právě z těchto důvodů se také od komentáře pro porotu soutěže očekává zohlednění stávajícího překladu a jeho vztahu k soutěžnímu příspěvku.

Překlad jako celek je čtivý, autorovi se daří z velké části zachovat plynulost textu, jeho rychlý rytmus a relativní jednoduchost stavby, která evokuje obvyklý styl rozhovoru lékaře a pacienta a charakterizuje hlavní postavy věcností jejich vyjadřování, jež naznačuje, že jsou si oba jisti svým postojem a názorem.

Místy trpí překlad nedostatky typickými u začínajících překladatelů: dochází k drobným posunům ve významu a nepřirozeným spojením slov (He was a little below average – Byl vcelku průměrně vysoký, foreign accent – zahraniční přízvuk), k promítání struktur jazyka originálu do jazyka překladu, tj. k tzv. interferenci, nebo-li negativnímu transferu (His hair was thick and coal-black. – Jeho vlasy byly husté a černé jako uhl., česky spíše Vlasy měl husté a černé jako uhl.), opomíjení zájmena „svůj“ (V mé zprávě se této zvyklosti budu držet,..) a posunu časů (realizing I already knew he believed himself to be from another world – uvědomil si, že jsem věděl o jeho přesvědčení ve svůj jiný svět).

Autor překladu prokázal talent pro práci s textem a pro překlad, nepochybně má předpoklady svou kompetenci dále rozvíjet a prohlubovat.

Ostrava, 20. února

Mgr. Renáta Tomášková, Dr.

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANGLISTIKY A AMERIKANISTIKY

Reální 5, 701 03 Ostrava 1
tel. +420-596 160 423

Den s překladem 2016:

Review of the entry by “prot”

The source text is taken from Gene Brewer’s novel *K-PAX*, which is a humorous (and often satirical) text incorporating sci-fi elements. The main challenge facing a translator of a text such as this is to produce a flowing, highly readable target text which does not draw attention to its status as a translation (for example by clumsy syntax or strange collocations), and which manages to retain the wryly humorous tone of the original.

The translator in this case has been relatively successful in addressing this challenge. The Czech is generally natural-sounding, and displays a good level of sensitivity to the demands of information flow (functional sentence perspective); the translator has managed to avoid the worst excesses of syntactic interference.

There are occasional lapses into somewhat unnatural-sounding lexical choices (e.g. zahraniční přízvuk rather than cizí), and on occasion the translator seems to be overly anxious to capture the precise meaning of source text lexical items (I ... jotted the date on a ... pad / do ... zápisníku jsem zběžně zapsal dnešní datum; the “zběžně” is not really necessary, and the reader may be puzzled as to why it is singled out for description).

There is also one occasion on which a humorous cultural allusion in the source text is not adequately reproduced. The protagonist’s confession that he is an alien is followed by his assurance “But don’t worry, I’m not going to leap out of your chest”. This is a reference to the 1979 Ridley Scott film *Alien*, in which an extraterrestrial being bursts out of a human chest; the translation “nebudu se vám drásat ven z hrudi” somewhat loses the sense of rapidity and shock that this scene conveys.

However, overall the translation is of a commendably high standard. The translator demonstrates a good aptitude for dealing with the specific demands of a literary text such as this, and I would encourage him/her to continue to hone his/her skills.

Ostrava, 2 March 2016

Mgr. Christopher Hopkinson, Ph.D.